

MISJONSHØGSKOLEN

HVORDAN HAR FORKYNNELSEN ENDRET SEG I DEN NORSKE KIRKE
SIDEN 1950?

MASTEROPPGAVE I TEOLOGI
30-MOPG
SYSTEMATISK TEOLOGI

av
HÅVARD AASLAND

STAVANGER
~~DESEMBER 2011~~
Våren 2012

FORORD

Å arbeide med denne oppgaven har vært både interessant, lærerikt og spennende, men også krevende. Oppgaven tar for seg spørsmålet om hva som er årsaken til at en predikant forkynner slik han gjør?

Dette er et emne som alltid er like aktuelt og svært sentralt. Det er viktig i forhold til teologien i sin helhet, som er selve fundamentet og grunnlaget for det vi forkynner. Ut fra forkynnelsen kommer mennesker til tro på evangeliet om Jesus Kristus som er hensikten og målet.

Undersøkelsene og studiene i oppgaven har hatt sine begrensinger, både når det gjelder tidsramme og størrelse. Jeg har sett på mange ulike emner, men har ikke belyst alt i oppgaven av det som egentlig kunne vært med, men har valgt å skrive om det som jeg ser på som det mest vesentlige.

Arbeidet med oppgaven har gitt meg verdifull kunnskap om historikken bak forkynnelsen, samt en større innsikt og mer grunnleggende viten om det som kalles prekenforståelse. Jeg ser enda klarere hvor viktig teologien er og at den som forkynner må sette seg grundig inn i den. En må bruke god tid på forberedelsen av de ulike emnene, da det er mange ulike meninger. Dette tar tid og det er både en krevende og ansvarsfull oppgave.

Jeg har vært innom ulike og spennende teologiske temaer, noe som har gitt meg større forståelse for dette emnet som jeg i fremtiden vil vektlegge enda mer enn tidligere.

INNHALDSFORTEGNELSE

1.	INNLEDNING.....	6
1.1.	Bakgrunn for valg av oppgave.....	6
1.2.	Problemstilling.....	8
1.3.	Tidligere forskning.....	9
1.4.	Kilder.....	10
1.5.	Disposisjon.....	11
2.	OLAV VALEN-SENDSTAD.....	12
2.1.	Biografi.....	12
2.2.	Olav Valen-Sendstads syn på prekenen.....	12
2.2.1.	Lov og evangelium, prekenens innhold.....	12
2.2.2.	Dogmefri kristendom?.....	15
2.2.3.	Klassifisere prekenen om den er sann, problematisk, likegyldig eller falsk...15	
2.2.4.	De dogmatisk sanne prekener.....	16
2.2.5.	Problemet med den «frie vilje».....	17
2.2.6.	Korsets gåte.....	20
2.2.7.	De kristen-dogmatisk likegyldige prekener.....	23
2.2.8.	Likegyldig lovprat.....	24
2.2.9.	Ekslamatorisk likegyldighet.....	25
2.2.10.	De kristen-dogmatisk likegyldige prekener og likegyldig almen-menneskelig prat.....	25
2.2.11.	De kristen-dogmatisk likegyldige prekener, de falske.....	25
2.2.12.	Predikantens og prekenens forhold til Guds Ord (Skriften).....	26
2.3.	Oppsummering.....	27
3.	CARL FREDRIK WISLØFF.....	28
3.1.	Biografi.....	28
3.2.	Carl Fredrik Wisløffs syn på prekenen.....	29
3.2.1.	Innledning og Halvor Norhaugs kommentarer til Wisløffs prekenlærebok...29	
3.2.2.	Guds Ord, kilde til forkynnelsen.....	29
3.2.3.	Forkynnelse i kontakt med evigheten.....	31
3.2.4.	«Vær og vind forkynnelse».....	32

3.2.5.	Prekenens språk.....	33
3.2.6.	Syndens forferdelige makt.....	34
3.2.7.	Alle de døde i menigheten, er de kristne?.....	35
3.2.8.	Lov og evangelium.....	35
3.2.8.1.	Lovens tre bruk.....	38
3.3.	Oppsummering.....	40
4.	HALVOR NORDHAUG.....	41
4.1.	Biografi.....	41
4.2.	Halvor Nordhaugs syn på prekenen.....	41
4.2.1.	Forkynnelse som Åndens gjerning.....	41
4.2.2.	Ordet om Kristus.....	44
4.2.3.	Kraften i det konkrete.....	46
4.2.4.	Moderne og postmoderne forkynnelse.....	48
4.2.5.	Den undervisende prekenen.....	51
4.3.	Oppsummering.....	53
5.	DRØFTING.....	55
5.1.	Innledning.....	55
5.1.2.	Confessio Augustana, artikkel 7.....	57
5.2.	Drøfting av Olav Valen-Sendstad, Carl Fredrik Wisløff og Halvor Nordhaug sine prekenforståelser.....	58
5.2.1.	Lov og evangelium.....	58
5.2.2.	Fristelsen av å bruke «skammelige snikveier» i forkynnelsen.....	61
5.2.3.	Bibelsk forkynnelse.....	62
5.2.4.	Forkynnerens karakter.....	66
5.2.5.	Problemet med den «frie vilje».....	66
5.2.6.	Korsets gåte.....	67
5.2.7.	Forskjellige prekentyper.....	68
5.2.8.	Forkynnelse i kontakt med evigheten.....	69
5.2.9.	Mangelfullt evangelium.....	70
5.2.10	Tilhørerne, hvem er de?.....	71
6.	KONKLUSJON.....	72
7.	LITTERATURLISTE.....	75

7.1.	Primærlitteratur.....	75
7.2.	Sekundærlitteratur.....	75

1. INNLEDNING

1.1. Bakgrunn for valg av oppgave

Grunnen til at jeg valgte denne oppgaven, er fordi jeg mener at emnet, som i hovedsak handler om forkynnelsen og om hvordan den har endret seg de siste 60 år, er både viktig og interessant. Jeg hadde blant annet lest en del fra Halvor Nordhaug sin prekenlærebok, noe som gjorde at jeg ønsket å lære mer om nettopp dette emnet.

Overskriften lyder derfor slik: Hvordan har forkynnelsen endret seg i Den norske kirke siden 1950? Emnet har sitt utspring fra Den Norske Kirkes Bekjennelsesskrifter Confessio Augustana (CA). I artikkel nr 7, står det : «Vi lærer at det alltid vil forbli én hellig kirke. Kirken er forsamlingen av de hellige, der evangeliet blir lært rett, og sakramentene blir rett forvaltet.»¹ Det er særlig sitatet «der evangeliet blir lært rett», jeg ønsker å tydeliggjøre i oppgaven min. At en med sikkerhet vet at læren er rett, er for meg avgjørende i en preken. CA er en nødvendig hjelp og et godt redskap for hva prekenen bør inneholde. Det er ingen erstatning for Bibelen, men et hjelpemiddel til å få forkynne et helt og rett evangelium, slik at budskapet blir tatt imot og forstått.

Forkynnelsen kan noen ganger være delvis rett, ikke nødvendigvis feil, men mangelfull.

Norske homiletikere sier noe om «den rette lære» og viser blant annet til Halvor Nordhaug som ganske enkelt mener at evangeliet er «Ordet om Kristus» slik det kommer til uttrykk i de fire evangelier.² Selv om Nordhaug ikke utdyper dette, viser han hva prekenen bør inneholde og dette blir da regnet som «rett lære». Men dette kan nok diskuteres. Olav Skjevesland hevder at en trussel mot evangeliet er lovishetens fare, altså hvis *lov og evangelium* ikke blir forkynt.³ Her er et eksempel: Hvordan kan en forkynne nåde og syndenes forlatelse for menneskene hvis de ikke selv ser at de er syndere? Problemet kan være at den vanlige mann aldri har hørt eller forstått selve begrepene. Hva mener en med synd eller nåde og hva er en synder? Det er det viktig at forsamlingen får et rett bibelsk budskap.

¹ <http://www.delk.no/bergen/ressurs/ca.htm>

² Nordhaug, Halvor, *Så mitt hus kan bli fullt, en bok om prekenen*, side 30-31

³ Skjevesland, Olav, *Ord i det blå?: stikkprøver i en årgang norske radioandakter*, side 85

Carl Fredrik Wisløff mener at evangeliet er en preken som setter lyset på Guds kjærlighet gjennom Jesus Kristus. Han viser til Luther som skrev at frelsen gjennom Jesus har kostet Gud mye, da Han villig ofret sin egen sønn.⁴ Olav Valen-Sendstad skriver blant annet om at predikanten skal forkynner «hele Guds råd».⁵ Hva Valen-Sendstad mener med «hele Guds råd», skal jeg forklare lenger ute i oppgaven.

Rett lære betyr blant annet å forkynne *lov og evangelium*. En må ikke forkynne lovbud eller selv tilegner seg frelsen ved «å bare tro». Det er Gud som kaller på oss. Vi mennesker er fordervet i tanke og sinn og er ikke i stand til å velge Ham, men Han velger oss.

Jeg tror at CA kan være en kilde til hjelp og et redskap for forkynneren når han skal finne ut hva en forkynnelse bør inneholde. CA erstatter på ingen måte Bibelen som alltid er den viktigste kilden. Men CA er god og nødvendig å ha som hjelpemiddel, for å finne ut og være sikker på at det en forkynner er et tilstrekkelig, sant og helt evangelium. Det er selvsagt mange andre ting enn begrepene synd og nåde som er viktige i forkynnelsen. Men spørsmålet en alltid må stille seg er: Til hvem forkynner jeg? Hvilken aldersgruppe forkynner jeg til? Hvilken kulturbakgrunn har de som det forkynnes for? Er det omvendte eller uomvendte vi forkynner for? Hvor mye kan eller vet de om Bibelen? Hvor lang erfaring har de i å være under forkynnelse? På hvilket nivå skal en legge forkynnelsen? Hvordan er kulturen og hvilke livserfaringer har menneskene?

Og ikke minst må en spørre om hvordan treffer eller møter dagens forkynnelse vår moderne tid og det moderne menneske? Hvordan møter forkynnelsen modernismen og postmodernismen? Er dette å se på forkynnelsen i et missiologisk perspektiv? Om så er tilfelle er det bra, for vi må ikke glemme at hver ny generasjon også må nås med evangeliet. Hver ny generasjon er en ny «misjonsmark». Hvordan blir vårt budskap tatt imot, forstått og oppfattet av neste generasjon. Verden og verdensbildet er i stadig forandring. Det er slik en må tenke og det er dette som er utfordringen når en forkynner og lærer den nåværende og de kommende slekter.

En riktig og strategisk forkynnelse vil føre til bedre forståelse og innsikt hos tilhørerne.

⁴ Wisløff, Carl Fredrik, *Ordet fra Guds munn: aktuelle tanker om forkynnelsen*, side 126-127

⁵ Valen-Sendstad, Olav, *Norske radioprekener : en årgang norske radioprekener i søkelyset*, side 19

Hvordan oppfatter de evangeliet? Hvordan oppfatter de Gud Fader, Jesus og Den Hellige Ånd? Hvordan ser de på seg selv ut i fra sin syndige tilstand? Hvordan forstår de omvendelse? Hvordan forstår de Guds inngripen til menneskets frelse?

Dette er sentralt i forkynnelsen.

Mangelfull teologisk innsikt og undervisning vil få konsekvenser for de som hører. Hvordan blir Guds ord forkynt og hvordan blir det oppfattet?

Et annet spørsmål en og må stille er: Hvilken teologisk retning og lære er forkynneren preget av? Hvordan er han påvirket av det han selv har lært og hørt forkynt? Bakgrunnen er viktig for det de selv forkynner og lærer videre til andre.

Så tilbake til mitt hovedemne: Hvordan har forkynnelsen endret seg de siste 60 årene, fra ca. 1950 og frem til i dag? Jeg vil sammenligne dette med Confessio Augustana, Den norske kirkes bekjennelsesskrifter.

1.2. Problemstilling

Jeg vil ta utgangspunkt i bøker til tre kjente, norske forkynnere fra de siste 60 årene, nemlig Olav Valen-Sendstad, Carl Fredrik Wisløff og Halvor Nordhaug. Disse vil være «hovedpersonene» i oppgaven min.

Grunnen til at jeg valgte akkurat disse personene, er at jeg hadde hørt om de fra før.

Olav-Valen-Sendstad kjente jeg ikke så veldig godt til, men jeg visste at han hadde fokus på det dogmatiske.

Jeg hadde hørt litt av Carl Fredrik Wisløff sin forkynnelse. Han mente at det dogmatiske var viktig og hadde fokus på måten en forkynte på.

Halvor Nordhaug var og interessant siden jeg tidligere hadde lest litt i hans prekenlærebok, en bok som ligger nærmest opp til vår egen tid. Nordhaugs prekenlære er nokså ulik de to førstnevnte forfattere sine bøker.

Valen-Sendstads analyser av radioprekener er fra 1950, Wisløffs prekenlære-bok er fra 1978 og Nordhaugs prekenlære-bok er fra 2008. Disse tre bøkene representerer ulike tidsperioder

de siste 60 årene. Derfor ble veilederen min for denne oppgaven og jeg enige om at disse bøkene var de mest aktuelle for meg å skrive ut fra.

Problemstillingen min vil omfatte læren bak forkynnelsen, slik den er beskrevet av disse forfatterne. Jeg vil drøfte hva de ser, i forhold til lov og evangelium, og hva de legger i syndsbegrepet. Oppgaveordlyden blir derfor:

Hvilken teologi og forståelse ligger til grunn for dagens forkynnelse?

Hvordan møter forkynnelsen vår egen kultur, modernismen og den postmodernistiske tanke?

En analyse fra 1950 til i dag, ved hjelp av Olav Valen-Sendstad, Carl Fredrik Wisløff og Halvor Nordhaug sine prekenforståelser.

1.3. Tidligere forskning

Om Olav Valen-Sendstads analyse av radioprekener, skriver følgende tre personer:

Den første, Ole Bjørn Høiesen nevner at de problemer som Valen-Sendstad tar opp, ikke er så forskjellige fra den gang (1997) og nå. Høiesen mener at boken har mye å lære dagens prester og predikanter som forkynner i et nytt prekenårhundre.⁶

Den andre, Henrik Aubert Seip hevder at boken inneholder mye godt og verdifullt som enhver forkynner av Guds ord, vil ha stor nytte av. Utleggingen om den "gitte tro" som blir til i hjertet ved evangeliet, og om den "tatte tro" som et menneske tar til seg fordi det blir sagt at «du skal tro» er veldig bra. Det å velge å ta imot eller å avvise å tro ut fra at det blir sagt deg, er ikke gjort i frihet, men i ufrihet. Om viljens frihet i det ytre til å bruke Guds nådemidler eller å avvise dem. Ikke før det blir gitt, av Gud, en tro i ens indre skjulte liv, en overbevisning i hjertet kan en kalle det frihet. Denne saken er nok ikke fullt så enkel som det blir fremstilt av forfatteren.⁷ Den tredje, Ingar Severin Hagen, skriver at reaksjonene har vært forskjellige.

Noen mener det er «steinkasting», andre har sagt, «Hvem har satt Valen-Sendstad til dommer over forkynnelsen i radio»? Hagen mener at hvem som helst som antas for kompetent og som gjør det i rett forum, må ha full rett til å gi en analyse av forkynnelsen. Den tredje, Ingar Severin Hagen, skriver at reaksjonene har vært forskjellige. Noen mener det er «steinkasting», andre har sagt, «Hvem har satt Valen-Sendstad til dommer over forkynnelsen i radio»? Hagen

⁶ Høiesen, Ole Bjørn, *Olav Valen-Sendstad, 1904-1963 : Stridsmann for skrift og bekjennelse*, side 499

⁷ Sitert etter Høiesen, *Norsk Kirkeblad* nr. 14, 17. august 1951, side 256-270.

mener at hvem som helst som antas for kompetent og som gjør det i rett forum, må ha full rett til å gi en analyse av forkynnelsen.⁸

Om Carl Fredrik Wisløffs prekenlære-bok skriver følgende:

Egil Sjaastad viser til at Wisløff mener at forkynnelsen må være aktuell, slik at den blir forstått og fanger interesse hos tilhørerne. Det typiske utsagnet fra Wisløff om aktuell forkynnelsen er «Vel og bra, men husk at...» Det er alltid et *men* fra Wisløff angående dette emnet.⁹

1.4. Kilder

Primærkilder:

Primærkildene er fra disse tre forkynnerne sine bøker om prekenen og prekenforståelse. Først fra Olav Valen-Sendstads bok, *Norske radioprekener : en årgang norske radioprekener i søkelyset* (1950).

Videre fra Carl Fredrik Wisløffs bok, *Ordet fra Guds munn: aktuelle tanker om forkynnelsen* (1978).

Og til slutt Halvor Nordhaugs bok, *Så mitt hus kan bli fullt, en bok om prekenen* (2008).

Årsaken til valget av akkurat disse bøkene, er fordi disse forfatterne beskriver sine refleksjoner om hva som ligger til grunn for hva en preken bør inneholde.

Sekundærkilder:

Jeg vil også benytte meg av andre kilder som jeg mener er aktuelle for oppgaven min. Det vil stort sett være kilder som er relaterte til de ulike teologiske problemstillingene som de tre forfatterne mine, Valen-Sendstad, Wisløff og Norhaug har med i sine bøker.

⁸ Sitert etter Høiesen, *Vårt Land*, 5. oktober 1950: *Radioprekener i søkelyset*.

⁹ Bøe, Sverre (redaktør), *Teologen Carl Fr. Wisløff: En antologi hundre år etter hans fødsel*, side 144

1.5. Disposisjon

Til innledning vil jeg skrive om disse tre sentrale personene, Valen-Sendstad, Wisløff og Norhaug, som selv har gjort undersøkelser om prekener og deres innhold. Jeg vil jeg presentere hver enkelt og jeg vil se på eksemplene deres. Jeg vil så sammenligne disse tre, finne fellestrekk og forskjeller hos dem.

Videre vil jeg se om det har vært avvik i deres prekener i forhold til CA og selv si noe om hvordan jeg ser på utviklingen.

Til slutt vil jeg se på dette som sies om moderne trender, at det har satt sitt preg på prekenutviklingen. Med moderne trender mener jeg opplysningstiden, modernismen og postmodernismen som særlig har preget Norge og vesten.

Til slutt vil jeg komme med min egen vurdering av hva jeg mener er bra og hva jeg muligens tar avstand fra.

2. OLAV VALEN-SENDSTAD

2.1. Biografi

Olav Valen-Sendstad ble født i Notodden i 1904 og døde i 1963. Han var en norskgeistlig, bror av M. og F. S. Valen-Sendstad. Han ble cand. theol. i 1928, siden ble han sogneprest i Jelsa 1931–41. Senere res.kap. i St. Johannes menighet i Stavanger 1941–55.

I 1948 ble han dr.philos. på avhandlingen: «Virkelighet og virkelighetsforståelse».

Valen-Sendstad er også en kjent teologisk forfatter. Hans verker er blant annet: «Karl Barths panteistiske teologi og den norske kirke» (1935), «Forsonet med Gud» (1936), «Drømmen om den frie vilje» (1939), «Ordet som aldri kan dø» (1949) og «Konkordieboken» (1957). I «Oppgjør om den Lutherske dåpslære» (1954), forsvarte og begrunnet han sitt brudd med Alterbokens dåpsritual.¹⁰ Valen-Sendstad har altså mange dogmatiske verker og fokuserer på det som har med læren å gjøre, ikke minst den sanne lære.

2.2. Olav Valen-Sendstads syn på prekenen

2.2.1. *Lov og evangelium, prekenens innhold*

For å forklare Valen-Sendstad sitt syn på prekenen og den teologi og forståelse som ligger til grunn, vil jeg ta utgangspunkt i boken hans «*Norske radioprekener : en årgang norske radioprekener i søkelyset*», som ble skrevet i 1950.

Valen-Sendstad skriver at vi har et budskap fra Gud å gå med. Og dette budskapet må ha et virkelig, bestemt og saklig innhold. En kan sammenfatte dette budskapet som «*lov og evangelium*». Det saklige innhold i lov og evangelium har den hensikt å virke *sann omvendelse og tro, sann gjenfødelse og helliggjørelse*, idet den Hellige Ånd bevitner det i hjertene. Den Hellige Ånds vitnesbyrd og nærvær kjennetegnes ikke nødvendigvis ved bestemte «stemninger» og «følelser» som kan fremkalles ved musikk, melodier, instrumenter, måten en bruker stemmen på og lignende, eller estetiske midler.¹¹ Og Valen Sendstad konkluderer med: «Åndens vitnesbyrd kjennetegnes ved at det blir *overbevisning i hjertene*

¹⁰ http://snl.no/Olav_Valen-Sendstad

¹¹ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 19-20

Her ser vi den tradisjonelle forståelse av lov og evangelium, om sann omvendelse og tro, og en vektlegging av det dogmatiske. Prekenen må være sann, slik at den gir tilhørerne en rett forståelse av evangeliet. Og kun ved ordet alene, ikke ved noen slags stemninger som kan være med å skape en ustabil basis for troen. «Vi har sagt oss løst fra alle *skammelige snikveier* og farer ikke frem med list, heller ikke forfalsker vi Guds ord, men ved å *kunngjøre sannheten* anbefaler vi oss til alle menneskers *samvittighet for Guds åsyn*». (2. Kor. 4,2).»¹³ Dette å være ærlig som predikant ovenfor de en forkynner til, er viktig. Ikke la seg friste til å bruke andre virkemidler (sang, melodi osv.) for å få folk i en slags stemningsrus. Men la Ordet alene virke, er det viktigste ifølge Valen-Sendstad. Han sier: «En Guds predikant har således et budskap fra Gud hvis innhold er virkekraftig *i seg selv*. Det står under dette løfte: Mitt ord vender ikke tomt tilbake, sier Herren.»¹⁴ Ved Ordet og budskapet, åpenbarer, skaper og opprettholder Guds Ånd troen på Jesus Kristus. Dermed trenger ikke Gud noen ekstra «virkemidler eller en bedre virkekraft» enn Ordet selv for at budskapet skal ha sin virkning: nemlig sjelenes frelse til evig liv. Valen-Sendstad analyserer prekenmåten (1950) på grunnlag av skriftlige referater av muntlige prekener, og han peker på *hovedsaken* i all kristen forkynnelse:

Med hvilket saklig innhold arbeider predikanten i dag? Virker han med Guds sanne og levendegjørende Ord? Eller er innholdet i prekenen mennesketanker? Forkynner han Guds lov og evangelium? Eller lager han en religion som er ukjent for profetene og apostlene - eller i annet tilfelle kjent av dem som avgudsdyrkelse? Bygger han Guds rike med de nådemidler som Gud selv har gitt og den frelsende kunnskap de bringer hjertene om Jesus Kristus ifølge Skriften? Eller river han ned den frelsende kunnskap de bringer til hjertene om Jesus Kristus ifølge Skriften? Eller river han ned og forøder Guds rike med falsk religiøsitet? Er predikanten en sann hyrde som har fått mål og røst av Overhyrden, for at de som er av sannheten, skal kjenne ham? Eller er han som en ulv i fåreklær: utvendig fjåg, smilende, behagelig, from, tekkelig, velvillig – men innvendig full av forakt for Guds ord og likegyldig for sjelenes sanne frelse, spottefull mot den sanne kunnskap i Kristus, hovmodig og selvklok overfor Skriften og full av innbildninger om at han selv vet bedre beskjed om «kristendommen» enn både profeter og apostler og selveste Jesus Kristus?¹⁵

¹² Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 19-20

¹³ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 20-21

¹⁴ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 21

¹⁵ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 22-23

Spørsmålet er: Hva er kilden for det en forkynner? Verdslig filosofi eller Guds ord?

«Det vil alltid være en hellig, kristelig kirke, som er *forsamlingen av de troende*, der *evangeliet blir rett forkynt og sakramentene rett forvaltet*».¹⁶ Denne artikkelen er kjernen i hele oppgaven og et spørsmål enhver predikant bør stille seg, nemlig hvordan evangeliet blir forkynt rett og sakramentene rett forvaltet. Nå vil sikkert de fleste predikanter mene at de forkynner et sant evangelium. Det er derfor viktig å prøve seg selv og om ens egen forståelse av lov og evangelium stemmer. Valen-Sendstad skriver om alle slags falske åndeligheter og i tillegg katoliserende tendenser som holder på å ta kvelertak på den evangeliske kristenhet i våre dager. Det er sjeldent å høre og møte en bibelsk forkynnelse og altfor enkelt å høre falske røster.¹⁷ Anklagen mot verdslig filosofi og falsk åndelighet er spørsmål som den bibelske forkynnelse burde ta opp. En burde spørre: Hvor er evnen til å kunne skille mellom hva som er falsk og sann forkynnelse? Hvor er evnen til å holde fast ved Ordet alene eller kunne skille ut den falske læren som sniker seg inn? Valen-Sendstad har et godt poeng her, særlig forkynnere og teologer bør være bevisste på dette. Forkynnelsen av den rette lære er også alvorlig, fordi lærere skal få en strengere dom.¹⁸

Ut i fra disse radioprekenene hadde Olav Valen-Sendstad følgende kriterier:

Hvem har talt i radio-høymessene siste år? Hvilket dogmatisk innhold har prekene? Hvilket forhold er det mellom prekene og prekentekestene? Hva kan man formode med noen sannsynlighet at predikantene leser? Hvilken åndelig kontakt har de med vår kirkes sanne lærefedre? Hva kan det antas at den «moderne» prekemåte virker på tilhørerne? Blir hele Guds råd forkynt? Hva kan vi slutte oss til om prestenes utdanning? Hvordan og ved hvilke midler kan en uklar forkynnelse overvinnes til fordel for en klar og mest mulig entydig kristelig tale?¹⁹

Disse spørsmålene synes jeg er sentrale om hva Valen-Sendstad mener om prekenen. Og de kan være en hjelp til å systematisere og finne ut hvor en selv befinner seg når det gjelder prekenenforståelse.

¹⁶ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 23-24

¹⁷ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 25

¹⁸ Jakobs brev 3,1

¹⁹ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 29-30

2.2.2. Dogmefri kristendom?

«Den «liberale» teologi i slutten av 1800-tallet og de første årtier av 1900-tallet gikk fram under hærropet: «Dogmefri kristendom – forutsetningsløs teologisk vitenskap - fordomsfri forskning!»²⁰ Dette forteller mye om utfordringene dengang og som er like aktuelle i dag. «Dogmefri kristendom» vant tillit hos såkalte akademisk, dannede og humanistisk innstilte mennesker. Det kan virke som om Valen-Sendstad retter skyts mot teologer som er menneskesentrert i tanken i stedet for å være Guds-sentrert. Olav Valen-Sendstad peker på hvordan den «liberale» teologi nærmest har forsuret kirken og gitt ordet «dogme» et fordomsfullt uttrykk.²¹ Han har heller ikke så mye til overs for Karl Barth: «Karl Barth er nåtidens største vranglærer, og dermed kristendoms-forfalsker.»²² Valen-Sendstad skriver også at vi egentlig ikke kan tale om dogmefri kristendom, eller dogmefri tenkning, noe de «liberale» forfektet. Årsaken til dette er at ingen tenkning kan foregå uten grunnsetninger og aksiomer (dogmer). Logikken henger ikke sammen dersom en forkynner «dogmefri kristendom», det er umulig. Det er ikke bare kristne som har dogmer, men også buddhister, muslimer, jøder, humanetikere og teosofer.²³

2.2.3. Klassifisere prekenen om den er sann, problematisk, likegyldig eller falsk

Valen-Sendstad gjorde en interessant statistikk: «Jeg har funnet det formålstjenlig å ordne alle prekener i fire store grupper – nemlig prekener som er: kristelig-dogmatisk 1) sanne, 2) problematiske, 3) likegyldige, 4) falske. Jeg har da ved nærmere prøvelse funnet at prekenene under dette synspunkt fordeler seg slik»:

Dogmatisk:	<i>sanne</i>	<i>problematiske</i>	<i>likegyldige</i>	<i>falske</i>
Samlet tall:	7	8	29	13
Fordelt	U M	U M	U M	U M
	2 5	6 2	15 14	12 1
Samlet prosent:	12,30%	14,00%	50,90%	22,80%

(Forklaring: U=Universitets prester, M=Menighetsfakultetets prester)²⁴

²⁰ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 39

²¹ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 39

²² Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 39

²³ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 45

²⁴ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 52

Dette resultatet kan virke voldsomt og han skriver om seg selv: «Er Valen-Sendstad den eneste her i landet som har greie på hva kristendom er? Hvordan kan han tillate seg så uhørte ukollegiale bakholdsangrep på tjenere i den kirke han selv tjener?»²⁵ Valen-Sendstad forventet nok en slik kritikk av undersøkelsen. Til sitt forsvar svarer han at som en kirkens tjener som har lovt troskap mot Gud ord og hans forkynnelse, at han forventer kristendom skal være kristendom og humanisme skal være humanisme.²⁶ Han går imot dem som opptrer i kirken og forkynner falsk kristendom. Det virker som Valen-Sendstad ønsker å skille klart fra hverandre hva som egentlig er kristendom og hva som er humanisme. For et svikt her er først og fremst en forbrytelse mot Gud og hans Sønn Jesus Kristus, og for det andre er det en forbrytelse mot forkynnerens embetsplikter.²⁷

Det han egentlig sier er at det må bli et klarere skille mellom hva som er sann kristendom og det som blir kalt kristendom, men egentlig er humanisme. Men da er det uunngåelig at noen vil føle seg støtt. For de fleste forkynnere tror at de forkynner det som er sant. Virkeligheten er at vi som mennesker er begrenset og ikke alltid har nok kunnskap om hva som er sann forkynnelse. Forkynnere trenger derfor korreksjon fra tid til annen.

2.2.4. De dogmatisk sanne prekener

Videre tar Valen-Sendstad for seg ulike typer prekener og en av disse kaller han «De dogmatisk sanne prekener». Der beskriver han to vekkellesprekener, der begge predikantene snakket om loven. De betoner sterkt at vi alle skal foran Guds domstol for å gjøre regnskap for våre liv. Etter loven holder ingen av oss mål, vi er onde og fortapte i oss selv overfor Gud. Begge predikantene pekte så på evangeliets hovedbudskap om Kristi stedfortredende soning for syndene våre og om frelse av bare nåde ved troen på ham og syndenes forlatelse i hans navn.²⁸

Denne type preken var Valen-Sendstad fornøyd med, for innholdet i prekenen kom tydelig frem. Om en annen prekentype «De kristelig-dogmatisk prekener» skriver han: «Til denne

²⁵ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 53

²⁶ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 54

²⁷ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 54

²⁸ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 55-56

klasse regner jeg slike prekener som inneholder vesentlige bibelske sannheter på en god og klar måte, men samtidig tilsatt framstillinger og refleksjoner hvis kristelige sannhetsverdi er uklar, meget tvilsom eller direkte skriftstridig».²⁹ Her er det snakk om en klar preken men som kan inneholde feilaktig bruk av Skriften, enten det er å trekke enkeltvers ut av sin sammenheng eller vage tolkninger. Dette kan gjerne være prester som har frigjort seg fra teologien de lærte i studietiden og må nyorientere seg, for deretter å vende tilbake til kildene som en har i Skriften.³⁰

2.2.5. Problemet med den «frie vilje»

Det er også snakk om mangelfull kunnskap om hva kirkefedrene lærte,- for eksempel om «fri vilje».³¹ «La meg først ta problemet «fri vilje».³² Dette problem går igjen i omtrent hver eneste preken i nesten hele årgangen, i en grad så ufattelig stor at man uvilkårlig spør: «Er der overhodet noen predikant i vår kirke som har lest f.eks. Luthers bok «Om den trellbundne vilje» eller Konkordieformelens klare og bibelske framstilling av disse problemer i Skriften og kristen-erfaringen?»³³ Og Valen-Sendstad skriver videre: «Om og om igjen blir man banket i hodet: det er viljen det kommer an på – du må velge – du kan velge – du kan hvis du vil – osv. Jeg kommer senere til de predikanter som ikke har noe annet budskap enn dette tomme viljesprat.»³⁴ Her pekes det på noe veldig sentralt i evangeliet. Er forkynnelsen Gud-sentrert eller menneske-sentrert. At mennesket har fri vilje stemmer ikke i den grad mange tenker, den er trellbundet, kun Gud har fri vilje. Vi kan ikke velge Gud for å få del i frelsen, men han velger oss og frelser oss. Og når en får høre evangeliets budskap, vil Gud virke igjennom Ordet og skape tro i tilhørernes hjerter slik at de kan omvende seg og ta imot. Uten en slik utvelgelse er det umulig for tilhøreren å bli omvendt og følge Jesus.

I forkynnelsen kan det også være mye dobbelthet, en sier kanskje: «Veien til lydighet mot Gud går gjennom omvendelse og tro på Jesus Kristus (sant). Den som derfor ikke omvender seg og tror, misbruker sin frie vilje (falsk). Men ingen av oss kan omvende oss selv eller

²⁹ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 59

³⁰ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 60

³¹ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 60-61

³² Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 62

³³ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 62

³⁴ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 62-63

komme til Kristus og tro på ham, fordi vi er slaver under en ond vilje (sant).»³⁵ Hva gjør en når begge deler blir forkynt i samme preken? Blir ikke budskapet forvirrende? Predikantens oppgave er nemlig å klargjøre disse spørsmålene. Feil forkynnelse om dette, kan gjøre vondt verre. Valen-Sendstad skriver at for å forkynne om disse vanskelige spørsmålene, må en først ha kommet til erkjennelsen av den klare forskjellen mellom *lov* og *evangelium*. Om lovens *innhold* vet vi at det kan samles i dette: vi skal elske Gud over alt og vår neste som oss selv. Og i dens form vet vi at loven kommer i budets, anvisningens, kravets, pliktens, appellens og valg-alternativets skikkelse. Lovens virkning fører til syndserkjennelse som ved Åndens vitnende gjerning i samvittigheten i lys av loven, gjør at vi innser vår egen ondskap, udugelighet, gud-fiendtlighet og gud-fremmedhet. Videre gjør dette at en ser ens egen fortapthet og overlatelse til fordømmelse.»³⁶

Her må en legge merke til *forskjell* mellom lov og evangelium. Samtidig som begge deler hører sammen i prekenen, må også forskjellene komme frem. En må utdype hva lov er og hva evangelium er. Valen-Sendstad viser menneskets tilkortkommenhet og håpløse tilstand. I mennesket er det ingenting som kan forstå Gud eller komme til ham. Nei, Gud må komme til oss.

Vi vet videre at fra Skriften at mennesket ikke bare *moralsk* er ondt og fordervet og etter sin natur står Gud imot, og at ingen vilje og intet fortsett i minste måte formår å forandre denne natur. Men vi vet også at mennesket er *intellektuelt* fordervet både i sin erkjennelse av skapningen og av Gud, og at vi er helt blinde og døve for Gud, og formår ikke av oss selv å uttenke eller innse selv den minste sannhet i evangeliet (1. Kor. 2), og uten den Hellige Ånd er vi ute av stand til å *tro*.³⁷

Etter dette kan vi konkludere med at det er ved Guds nåde vi blir frelst, det er ikke menneskeverk, men Guds verk alene. Tror en at en kan rette opp forholdet til Gud selv, så har en ikke skjönt at en er så langt borte fra Gud at det er umulig å nå frem til Han. Det er nemlig Han som må komme til oss. Likevel er det her problemet kan ligge i forkynnelsen. «Når vi nemlig *påbys* å tro på Kristus, så betyr det at Gud tar hele evangeliets innhold inn i *lovens form* og sier: Du skal tro, du skal velge Jesus, du skal lyde ham, og vil du ikke, så er du fortapt. Derav følger på ingen måte at mennesket av seg selv eller av fri vilje *kan tro*.»³⁸

³⁵ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 63

³⁶ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 64-65

³⁷ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 65

³⁸ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 66

Problemet er at disse krav «du skal» er umulige for mennesker. Men for Gud er alt mulig. Å sette sin lit til egen såkalte «fri vilje» kan være veldig problematisk, da bør en heller sette sin lit til Guds nåde og fullkomne utvelgelse. «Når kan da mennesket tro? Utelukkende når evangeliet kommer i *evangeliets form*, d.e. i løftets, innbydelsens, tilsigelsens, i den anvendte innsikts form.»³⁹ Troen kommer av forkynnelsen som har grunnlag i Ordet og det skapes et tillitsforhold mellom Gud og menneske. Ifølge Valen-Sendstad kan en ikke befale eller tvinge et menneske til å ha tillit til et annet menneske. Dette må skje ved at mennesket inngir til tillit ved sin ferd i sanndruhet, pålitelighet, oppriktighet og rettskaffenhet. Likeså gir Guds Ånd ved evangeliet - ikke ved loven - oss tro og tillit til Herren ved at hans gode hjerte, troverdighet og guddommelige nåde blir åpenbart for oss.⁴⁰

Likeså kan ikke en predikant klare å omvende noen ved å si at «slik er det, nå må du tro på Jesus», og den andre part må bare godta dette. Den andre må innse en tvingende nødvendighet av å ta imot Guds nåde til evig liv. Hvis en velger å tro, blir det lovisk. «Den gitte tro tilhører evangeliets husholdning med alt hva det innebærer, mens den *tatte* tro tilhører lovens husholdning med alt hva det innebærer...»⁴¹ Så hvor kommer dette med viljens frihet fra? «Hva endelig angår *viljens frihet*, så er det i all nyere teologi av den liberale type som henger nøye sammen med Kants og den etter-kantske idealisme, påviselig til stede en grov forfalskning og en skjebnesvanger misforståelse i læren om den frie vilje – når vi ser saken i lys av Bibelen»⁴² Dette med den frie vilje har faktisk «liberalt» tankegods i seg, der mennesket er i sentrum. Mennesket i det naturlige liker tanken på at det er istand til å gjøre det bedre, ta gode valg, men i praksis ser vi at mennesket feiler. Der er en eller annen svikt. Vi vil, men får det ikke til likevel. Problemet er viljens begrensning og bundethet. En kan også i det naturlige tenke at mennesket er godt. Noen tenker at de vanligvis er gode mennesker. «Av denne grunn bestrider det naturlige («moderne») menneske at Bibelens tale om menneskets ondskap er sann, og gir seg til dels til å rase mot Bibelen for denne tales skyld. Man finner den ytterst forargelig.»⁴³ En kan bli fornærmet over slikt. En kan oppleve det som fordømmelse. Men Bibelen gir tydelig uttrykk for sannheten om menneskene, uten Kristus. Og nettopp her kommer den såkalte frie vilje til korthet.

³⁹ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 66-67

⁴⁰ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 67

⁴¹ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 67

⁴² Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 68

⁴³ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 70-71

Ingen «fri vilje» kan endre en tøddel ved den indre, faktiske urenhet og ondskap. Det er en umulig ting for et naturlig («moderne») menneske å elske Gud av hjertet av «fri vilje» - altså gjøre det eller la det være etter behag. Og ikke alle lovens bud, krav eller appeller, ingen lovens eksklamasjon eller noe lovens ønske formår å få et menneske til av hjertet å elske Gud (Rom. 8,3). For det naturlige menneske står av naturen Gud imot – *alltid*.⁴⁴

Ondskaper i mennesket henger sammen med menneskets trellbundne vilje. Og det er kun gjennom de ytre nådemiddel som blir gitt av Gud, at han frelser oss ut av denne tilstanden. Videre skriver Valen-Sendstad at gjennom disse ytre midler virker Gud på det indre og skjulte i mennesket. Han oppvekker mennesket, som får synds-erkjennelse, syndenød og anger. Og han gir tillit og trøst i Jesus og evangeliet. Han gir mennesket tro, som igjen virker til omvendelse og gjennfødelse, rettferdiggjørelse i Kristus og sann helliggjørelse.⁴⁵ Alt som står Gud imot, kommer frem i lyset ved at Gud selv griper inn og renser på grunn av at Jesus ble knust for våre misgjerninger og trellebånd i synden. Om den «frie vilje» skriver Valen-Sendstad. «...stemmer med Skriften og vår kirkes bekjennelse,»⁴⁶

2.2.6. Korsets gåte

Når det gjelder tenkning (erkjennelse) og tro, skriver Valen-Sendstad om «korsets gåte»: «Hvordan kan presentasjonen av en *gåte* være et *budskap*?»⁴⁷ Skal ikke budskapet være så enkelt at alle kan forstå det? Men han svarer: «Å oppfatte et budskap er noe helt annet enn å oppfatte en gåte.»⁴⁸ Her er det viktig å skille mellom gåte og budskap. For i en gåte må en selv komme frem til løsningen. Svaret blir ikke gitt klart der og da. På gresk kaller en det *mysterion*, på norsk mysteriet. Med andre ord, gåten utløser en tankeprosess og en skjønner budskapet.⁴⁹ «Er evangeliet da ingen åpenbaring, men en tilhylling og tåkelegging i form av gåter og spørsmål?»⁵⁰ Her er svaret både ja og nei. For gåtene i seg selv har ikke den egentlige hensikt å forvirre mennesker, men å få tankeprosessen igang. Valen-Sendstad skriver at for det naturlige («moderne») mennesket er evangeliet et anstøt og en dårskap. Mennesket

⁴⁴ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 72

⁴⁵ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 72

⁴⁶ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 73

⁴⁷ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 74

⁴⁸ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 75

⁴⁹ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 75

⁵⁰ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 75

vil ikke skjønne noe av dette (1. Kor. 1-2), og kan i sin åndelige blindhet stille mer eller mindre tåpelige spørsmål når det gjelder evangeliet som ennå ikke er blitt «åpenbart». Men når hjertet omvendes, tas sløret bort fra øynene, og vi kan skue Herrens herlighet gjennom Ordet, som er evangeliets speil (2.Kor. 3). Først da *åpenbares* og *avsløres* evangeliet for våre øyne. Tåken letter, alt blir klarere og en får åndelig innsikt. Nåden i Jesus Kristus som gir sjel og sinn svar, er ikke lenger et mysterium.⁵¹

Her ligger også prekenens utfordring. Predikanten skal formidle noe som det «moderne» menneske ikke skjønner, det er skjult. Dette kan også misbrukes. En predikant kan alltid gjemme seg bak unnskyldningen om at det han forkynner er en gåte, når budskapet egentlig bør og kan formidles klart. Men når det gjelder å skjønne evangeliet fullt ut, kan ikke predikanten alene med sine velvalgte ord klare å formidle helt ut forståelig. Her må også Gud virke ved sin Ånd som åpenbarer evangeliet. Valen-Sendstad hevder at en ikke må forkynne «korsets gåte» som et budskap uten en klar presisering av hvilken forskjell det er for det ugjenfødte og det gjenfødte menneske sitt forhold til evangeliet. Dette blir å sette det *naturlige menneske* høyere og som med sin egen naturlige fromhet mystifiserer Guds åpenbaring og avsløring av sannheten, og i tillegg utgir denne «naturlige» mystifikasjon for sann og rett kristentro. Dette blir bare intellektuell forvrøvling av kristendommen.⁵² Det blir som om evangeliet i seg selv kan forstås av et vanlig menneske. Hvor blir det da av Gud? Hvor blir Hans frelsende inngripen av? Akkurat som vi mennesker selv kan forstå oss til frelse, uten Gud. Nei, Gud må skape tro og åpenbarelse i det naturlige menneske. Her er det lett å gå feil, og som predikant, ta noen snarveier. En kan ikke intellektualisere «korsets gåte». Sann og rett kristentro blir det når Gud får virke gjennom evangeliet på tilhøreren. Slik har også den ugjenfødte lite eller ingen forståelse av evangeliet i forhold til en gjenfødt. For evangeliet i seg selv er ikke bare kunnskap, men Ordet er også virkekraftig. Når det gjelder Guds mysterier, vil det alltid være noe som vi får klarere innsikt i. Om korsets gåte i Skriften, er ikke alle dens hemmeligheter blitt åpenbart og forklart. Men Skriften sier klart at gjennom åpenbaringen ved Sønnen, er det skjedd en virkelig åpenbaring og avsløring av alle de sider i Guds råd som er nødvendig og gagnlig for mennesket å kjenne, slik at det kan bli forløst og frelst ved Sønnen til et evig liv.⁵³

⁵¹ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 75-76

⁵² Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 75-76

⁵³ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 76

Det som er nødvendig for menneskets frelse, er blitt åpenbart i Bibelen. Dette formidles ved forkynnelsen slik at mennesket kan bli forløst. Og Valen-Sendstad nevner to steder i Skriften som viser meget nøyaktig forholdet mellom det Gud har *åpenbart* og det Gud *ikke har åpenbart* av sitt råd. Det ene er slik: «Det *skjulte* hører Herren vår Gud til, men det *åpenbarte* er for oss og våre barn til evig tid, for at vi skal holde alle ordene i denne lov» (5. Mos. 29, 29).⁵⁴ Derfor er det visse ting som vi mennesker får åpenbart av Guds råd, andre ting forblir Guds hemmelighet.

Og videre: « - - forat I ved oss (d.e. ved apostlene) må lære ikke å gå ut over det som skrevet er, for at ingen av eder skal bli oppblåst(1. Kor, 4,6b)».⁵⁵ Holder vi oss til det som er skrevet og er under den Hellige Ånds veiledning, så er ikke Skriften lenger bare gåter og spørsmål, men vi får løsning og svar, lys og klarhet. Men går en ut over det som står skrevet, så ender en i det naturlige menneskets anstøt av evangeliet og en intellektuell forkludring av Guds soleklare, enkle *budskap* for vår sjel.⁵⁶ Gjennom den Hellige Ånds veiledning blir vi ledet på den rette vei. Men samtidig må vi være forsiktig med å legge noen ekstra mening i Skriften, utover hva som står der. Her må en som predikant, være oppmerksom og stille spørsmål som har å gjøre med skriftsyn og skriftbruk. For dette kan variere mye. Grunnleggende spørsmål er: Hva mente forfatteren med denne teksten? Og hva mente Gud med denne teksten? Et annet problem kan være oversettelsen.

Nå (d.e. her i tiden) ser vi i et speil, i en gåte; men da (i evigheten) skal vi se åsyn til åsyn». Slik lyder den norske oversettelse – og viser oss hvor lett ganske små trekk kan gi en oversettelse en misvisende mening i forhold til grunnteksten. Skal vi oversette ordrett og utelate det meningsforstyrrende komma i den norske oversettelse, så sier Paulus: «Nå ser vi gjennom et speil inn i en gåte, men da åsyn til åsyn». Oversetter vi således ordrett, blir meningen enkel og klar: *Speilet* vi ser gjennom er *Ordet* (2. Kor. 3, 18).⁵⁷

Dette stemmer også med: «Ditt ord er en lykt for min fot og et lys på min sti.»⁵⁸ Når en går i grunnteksten enkelte steder og eksegerer, kan vi få noen overraskelser av og til slik som 2.

⁵⁴ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 77

⁵⁵ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 77

⁵⁶ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 77

⁵⁷ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 78

⁵⁸ Salme 119,105

2.2.7. *De kristen-dogmatisk likegyldige prekener*

En annen gruppe er «De kristen-dogmatisk likegyldige prekener» som utgjør en ganske stor prosent av det samlede antall. Samtidig som de er *dogmatisk sanne* er de også *likegyldige*. Dette går ut på å sette sammen dogmatisk sanne allmenn-utsagn, sentenser, bibelsitater og liknende.⁵⁹ I slike prekener får man en rundreise i Bibelen, den kristne troslære, bibelhistorie eller kirkehistorie. En går igjennom emner som: tro og vantro, sjelefred, syndenes forlatelse, bønnhørelse, prøvelser og lidelser i lys av Guds ord og valg for og mot Jesus. Men dette er bare generelt religiøst snakk for Valen-Sendstad. Han har også bemerkninger til de prester som liker kortest mulige prekener som han mener oppdrar til forakt.⁶⁰ En preken som varer 20 minutter, kan være mer enn nok hvis det bare er religiøst snakk. Dersom en predikant skal legge ut hele Guds råd på en samvittighetsfull måte, kan han ikke nøye seg med mindre enn 30-40 minutter. Det forarger Valen-Sendstad at flere prester har klart og presse hele gudstjenesten, inklusiv pre- og postludium, ned til ca. en time.⁶¹

Videre nevner Valen-Sendstad slike prekener som tar opp spørsmål om: Jesu person, jødernes holdning til Jesus og verdensituasjonen i dag. Og videre: spørsmål om sykdommer og lidelser samt helbredelse ved leger og eller ved bønn. Alt dette er vel og bra, veldig bra, mener Valen-Sendstad, men er egentlig *komplett likegyldig*. Hvorfor? En slik preken sier alt mulig om ingenting. Etter en slik preken kommer gjerne spørsmålet: Hva sa taleren egentlig? Men en husker lite og ingenting.⁶² Her har Valen-Sendstad et godt poeng: talen virket kanskje bra, men hva sitter en igjen med etterpå? Slike prekener gir en «opplevelse» som å lukte på en deilig duftende rose, men når rosen er borte har en ingen duftfornemmelse lenger. Slik kan det også være etter en har hørt en preken i radio, kirke eller bedehus, selv om alt man hørte var så «bra» og så «riktig» at selv ikke den verste dogmatiske flisespikker kunne ha noe å innvende. Skal en preken ha en slik virkning at vi husker budskapet etterpå, må den ha bibelsk kunnskap, ikke bibelhistorie i anekdotiform, men bibelske sannheter som er forklart, tilrettelagt og har relevans for dagliglivet. Dette krever tukt, konsentrasjon, målbevissthet og

⁵⁹ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 82

⁶⁰ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 83

⁶¹ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 83

⁶² Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 84

tankedisiplin fra predikanten. Likeså kreves det bibelstudium, bibelkunnskap og samvittighetsfull tekstfortolkning under forberedelsen av prekenen.⁶³ Innholdet bør være slik at folk ikke bare synes prekenen er god, men slik at noe skjer i hjertet og livet til tilhøreren. For et viktig mål med prekenen er at mennesker skal bli forandret av evangeliet.

2.2.8. Likegyldig lovprat

En annen gruppe innenfor de kristne-dogmatisk likegyldige prekener er *likegyldig lovprat*. Valen-Sendstad hevder at det har vært overfokus på å forkynne «loven» og gjøre «moralsk alvor av Guds bud». Her nevner han et eksempel på at en hel preken kan handle om å bli moralsk effektiv i hjemmet, ekteskapet, nabolag og arbeidsliv. Eller det prekes om å leve etter Jesu forbilde, vise klokskap, troskap, forbønn og ansvarsbevissthet. Andre prekener handler om gjerninger, ydmykhet, rett sinnelag, kjærlighet til nesten og lydighet mot Jesus ved at en har en god moralsk holdning overfor medmennesker.⁶⁴ Dette er moralpreking på lignende måte som i andre religioner og livssyn. Derfor stiller Valen-Sendstad spørsmålet: «Hva gjør all denne moral og lovpreken til likegyldig prat og fromt snakk?»⁶⁵ Forklaringen er at evighetsperspektivet i loven er forsvunnet. Det blir forkynt at en må leve moralsk rett i verden, mens en egentlig skulle forkynt at Gud kommer til å kreve regnskap på dommens dag.

Blir det bare «godprat» fra prekestolene om at folk skal være snille og ha en god moral, så er ikke dette forkynnelse av *Guds lov*.⁶⁶ Her er et veldig viktig poeng. En tale kan dessverre lett bli en moralpreken, men da mister en hele frelsesbudskapet. Forkynnelse av loven skal vise at en ikke strekker til, men er fullstendig avhengig av Guds nåde. Det er nåden som opptukter oss til å leve et gudelig og sømmelig liv.⁶⁷

⁶³ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 85-86

⁶⁴ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 86-87

⁶⁵ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 87

⁶⁶ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 87-88

⁶⁷ Titus 2,11-14

2.2.9. Eksklamatorisk likegyldighet

En gruppe innenfor de kristen-dogmatisk likegyldige prekener er *eksklamatorisk likegyldighet* som handler om å forkynne noen kristne allmenn-sannheter, generelle vurderinger eller helt likegyldige setninger og lar alt komme ut i en from eksklamasjon (utrop, utropende appell). Dette kan lett bli en form for positiv tenkning. Eksempler på dette er: «Lev åpent! Ha tro til Gud! Slipp Ånden til!»⁶⁸ Valen-Sendstad stiller spørsmål med slike eksklamasjoner. Hvor skal en begynne og slutte og hvor alvorlig skal en ta disse utropene, for hensikten er vel at de settes ut i livet. Eksklamasjonene kan være som et bønnerop til Gud eller formaning og appell til mennesker, det siste er av lovens karakter.⁶⁹ Her er det lett å snuble, selv om jeg tror at eksklamasjoner har sin plass. Frelsen står Gud alene for, men når en er frelst, kan en velge å holde seg nær Gud. Som det står skrevet: «Hold dere nær til Gud, så skal han holde seg nær til dere»⁷⁰.

2.2.10. De kristen-dogmatisk likegyldige prekener og likegyldig almen-menneskelig prat

En annen gruppe innenfor de kristen-dogmatisk likegyldige prekener er *Likegyldig almen-menneskelig prat*, som går ut på å jamre over sekulariseringen og kaoset i verden. Det er selvsagt riktig å være aktuell og dette er viktige spørsmål, men en slik preken blir lett likegyldig.⁷¹ Valen-Sendstad mener at dette temaet godt kan prekes over bare det ikke overskygger evangeliets hovedbudskap.

2.2.11. De kristen-dogmatisk likegyldige prekener, de falske

Denne gruppen innenfor de kristen-dogmatisk likegyldige prekener er *falske, men dog likegyldige prekener*. Valen Sendstad hevder at alle prekentekster som stemmer med Guds ord, kan være med å styrke gudsforholdet vårt, men alle sannheter er ikke like viktige. Noen tekster er sentrale, andre er mer perifere. Predikanten kan også komme i skade for å ha en falsk eller delvis falsk bibelfortolkning. Det verste er hvis hele prekenen er falsk.⁷² Her er det ulike nyanser av feiltolkninger og Valen-Sendstad hevder at alle predikanter kan gå feil.

⁶⁸ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 91-92

⁶⁹ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 93

⁷⁰ Jakobs brev 4,8a

⁷¹ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 96-97

⁷² Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 98-100

Valen-Sendstad avslutter med *de kristen-dogmatisk falske prekener* som feiltolker sentrale spørsmål i Guds frelsesplan, og er i direkte strid med Bibelen og Kirkens bekjennelse. Slike prekener er på kollisjonskurs med Guds ord og Jesus Kristus. «Jesus» omtales bare som en visdomslærer på linje med andre navn fra ånds- og religionshistorien. Innholdet blir allmenn-menneskelig, moralsk og religiøst i formen. I plassen for Jesus i teksten, setter en like gjerne inn Sokrates, Buddha, Muhammed eller Kant.

For eksempel: Jesus kom til jorden for å hjelpe oss svake til å finne Gud. Et lignende hjelpeprogram hadde også Sokrates, nemlig å hjelpe mennesket til å komme til selverkjennelse og erkjennelse av Gud.⁷³ Her er det viktig å presisere hovedbudskapet om Jesus og hva som er unikt med Han. Jesus var en god person, en morallærer, en mirakelmann og så videre, men dette er ikke det viktigste.

2.2.12. Predikantens og prekenens forhold til Guds Ord (Skriften)

Det finnes ulik kristen forkynnelse som: preken, tale, foredrag, kåseri og vitnesbyrd. En preken er en utlegging fra den Hellige Skrift. Dette er kunnskapstale som blir lagt ut slik at den stemmer med tekstinnholdet, samtidig kan det relateres til konkrete situasjoner som tilhørerne kjenner fra dagliglivet. En tale peker på sannheter i Guds ord i ulike anledninger som på stevner, jubileer, dåp, konfirmasjon, bryllup og begravelse. Mens et foredrag tar opp emner og problemer angående kristenliv, lære eller kirkelig teori og praksis. Kåseriet er ingen brukbar form for kristen forkynnelse, bortsett fra kristne selskaper. Det passer ikke i kirke og bedehus.⁷⁴ Både preken, tale og foredrag passer til ulike formål, men ikke kåseri ifølge Valen-Sendstad. Han ser positivt til personlige vitnesbyrd, men disse kan ikke erstatte prekenen.⁷⁵ Til slutt peker han på hvor viktig det er med grundig forarbeid til prekenen, både med tekst og tekstutleggelse. Og bruk av Bibel og Bibelordbok, slik at en forstår grunnteksten, eller andre hjelpemiddel som har med eksegese (tekstfortolkningen) å gjøre.⁷⁶

⁷³ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 104-106

⁷⁴ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 116-118

⁷⁵ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 118

⁷⁶ Valen-Sendstad, *Norske radioprekener*, side 119-120

2.3. Oppsummering

Olav Valen-Sendstads bok, en analyse av radioprekener, viser at han er mest opptatt av det dogmatiske og om å ha en rett lære. Det han skriver om lov og evangelium, er en viktig del av prekenlæren. En predikant skal forkynne «hele Guds råd», og samtidig se til at en ikke forkynner et «lovisk» evangelium. Valen-Sendstad er òg opptatt av at en skal forkynne Ordet alene uten å bruke «skammelige snikveier». Å bruke sang, instrumenter, stemmeleie og så videre, for å lage en spesiell stemning, mener han er feil, da dette virker mer på følelsene enn på åpenbaringen av Guds Ord. Det er Ordet alene som virker til omvendelse.

Valen-Sendstad kritiserer de som utroper «dogmefri kristendom» og hevder at de har misforstått dogmebegrepet. Alle bruker dogmer enten de er jøder, kristne eller muhammedanere. At noen stiller seg utenfor dette, mener han er helt feil .

Når det gjelder korset gåte, hevder han at en må skille mellom budskap og gåte. Budskapet er klart mens gåtens hensikt ikke er å gi et fornuftig svar. Den Hellige Ånd virker på tanken og åpenbarer Ordet om korset , først da vil en forstå. Korsets gåte kan altså ikke forstås fullt ut med intellektet. Ånden må levendegjøre Ordet slik at ikke-troende får motta troen og skjønner at evangeliet ikke bare er «oppspinn».

Valen-Sendstad tar for seg ulike prekener og klassifiserer dem etter dogmatisk substans. Han er tydelig og går rett på sak om prekenens innhold, for så å skille ut og komme til livs likegyldige og falske prekener. Han er motstander av lovisk forkynnelse der personer blir oppfordret til å gjøre enten «det ene eller det andre» for å bli en «bedre» kristen.

Valen-Sendstad er veldig klar når det gjelder temaet om den såkalte «frie vilje». Menneskene kan ikke velge Gud ut fra en såkalt «fri vilje», det er Gud som må kalle og velge dem. Han retter skarpe skyts mot de som sier at mennesket kan eller må velge selv. Han kaller dette med «den frie vilje» for «liberalt» og at det er en lære som kommer fra Kants ideologi.

3. CARL FREDRIK WISLØFF

3.1. Biografi

Carl Johan Fredrik Wisløff ble født den 31. desember 1908 i Drammen og døde 25. juni 2004 i Oslo.

Som konservativ teolog, predikant og kirkelig leder, var Carl Fredrik Wisløff en av de mest fremtredende og innflytelsesrike i nyere norsk kirkeliv. Som predikant stod han i den Luther-rosenianske tradisjon med vekt på det “lovfrie evangelium”. Kirkepolitikeren Wisløff avviste den kirkelige reformbevegelse, som i 1960-årene våknet på ny. Faglig gav han viktige bidrag til den internasjonale Luther-forskningen og norsk kirkehistorie.

Etter examen artium i 1927, tok han fatt på teologien og ble cand.theol. fra Menighetsfakultetet i 1931. Etter praktikum ble han hjelpeprest og fra 1936 hovedprest ved Vaterland småkirke i Oslo, samtidig var han ett år sekretær i Norges kristelige student- og gymnasiastlag.

Etter tjeneste som sogneprest i Birkenes 1940–47, ble Wisløff kalt til rektor ved Menighetsfakultetets praktisk-teologiske seminar.

I 1961 ble Wisløff professor i kirkehistorie ved Menighetsfakultetet. Innen lærerkollegiet var det motstridende syn, – på kirken, dåpen, Skriften og økumenikken. Få delte Wisløffs syn, men på grunn av sin forkynnelse og sitt forfatterskap, fikk han stor tillit blant fakultetets venner hos lekfolket. I 1970-årene ble motsetningene blant lærerne stadig mer tydelige. Konflikten om kvinnelige prester fikk frem uforenlige oppfatninger av Skriften, dens lære og autoritet. For Wisløff forsvant avgjørende forutsetninger for kirkelig samarbeid. Da han i 1975 hadde oppnådd pensjonsalder og tok avskjed, gjorde han det klart at han ikke lenger kunne identifisere seg med Menighetsfakultetets bibelsyn.⁷⁷

⁷⁷ http://snl.no/.nbl_biografi/Carl_Fredrik_Wisl%C3%B8ff/utdypning

3.2. Carl Fredrik Wisløffs syn på prekenen

3.2.1. Innledning og Halvor Norhaugs kommentarer til Wisløffs prekenlærebok

Nordhaug er inne på norsk homiletikk *Ordet fra Guds munn* fra 1951 av Carl Fr. Wisløff. Boken kom i fjerde opplag i 1978 og har påvirket norske predikanter i flere tiår. Dette er en engasjert og velskrevet bok om prekenens teologi, særlig med fokus på det lutherske forhold mellom lov og evangelium. Sammenliknet med dialektisk teologi er ikke Wisløff så opptatt av å finne positive tilknytningspunkter for evangeliet i menneskelivet, han legger mindre vekt på retorikk og kunnskap om kommunikasjon. Barts påvirkning kommer noen ganger svært tydelig frem. Et eksempel: «Forkynnelsen må alltid være i bevegelse bort fra det allmennreligiøse.» Likevel betyr ikke det at Wisløff bare har kritiske kommentarer til Barth, men mener Barth er for lite opptatt av det kristne tros livet i forkynnelsen. Denne kommentaren viser Wisløffs nære bånd til pietismen.⁷⁸

3.2.2. Guds Ord, kilde til forkynnelsen

Om forkynnelsen hevdet Wisløff at den kristne forkynner ikke er en filosof, men en skriftlærer. Hans kilde er ikke forstanden eller den religiøse følelse, men det åpenbarte Ordet. Hans bakgrunnsmateriale, den menneskelige erfaring og fornuft, kommer i annen rekke. Det profetiske og apostoliske vitnesbyrd om Kristus er hovedbudskapet og substansen i hans preken. Han appellerer ikke først og fremst til vårt intellekt, men han vektlegger den Hellige Ånds åpenbarelse.⁷⁹ «At det også finnes en kristelig troserfaring å regne med og vende seg til, er en annen sak, og det må aldri glemmes. Men kilde for forkynnelsen er til sist alene Guds Ord i den Hellige Skrift.»⁸⁰ Wisløffs viktigste poeng i utsagnet her, er predikantens identitet i forkynnelsen. For den skal først og fremst ha utgangspunkt i Skriften. Wisløff skriver også: «Prekenens svakeste punkt er at den mangler *bibelsk substans*. Det er ellers stoff nok i prekenen, men dette stoff består så altfor ofte av tankespinn og følelsesbølger. Forkynnelsens substans skulle ikke være hentet fra oss selv, men fra Skriftens Kristus-vitnesbyrd.»⁸¹ Wisløff peker på noe veldig sentralt her. Klarer en predikant å ha sin hovedtyngde i et Kristus-sentrert

⁷⁸ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 23-24

⁷⁹ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 28

⁸⁰ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 28

⁸¹ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 29

budskap? Er det dette tilhørerne sitter igjen med etter å ha hørt prekenen? Wisløff nevner også noe viktig når det gjelder tale om synd og omvendelse, det finnes ingen kristen forkynnelse som ikke er skriftforkynnelse. Hvordan skal en kunne tale til omvendelse uten å legge frem Skriftens lære om vår fortapte tilstand og om syndens trellbundne makt? Og hvordan kan et menneske komme til omvendelse og tro, hvis det ikke får høre evangeliet om Guds frelsesgjerninger i Kristus?⁸² «Man vil tale til helliggjørelse: Hvordan skal det skje uten nettopp det samme evangelium?»⁸³ Dette er noe av det mest sentrale i det kristne budskap. En kan kanskje kalle det god kristen, reformatorisk, Luthersk forkynnelse som tar for seg Confessio Augustana, artikkel 1-3. Denne handler nemlig om sannheten om hvem Gud er og vår fortapte tilstand (arvesyndslæren). Det kan også kalles sannheten om en selv og om nåden i Jesus Kristi fullbrakte verk på Korset, hans død og oppstandelse. Wisløff hevder at egentlig er evangeliet fremmed, nytt og utenkelig for vår fornuft. Loven ligger derimot i kjøtt og blod. Den naturlige religiøse tenkning ligger på lovens plan. Slik er det i alle religioner, også i kristendommen, hvis ikke Ånden har fått gjøre evangeliets ord levende i hjertet. Evangeliet må vi få *høre*, stadig på nytt må vi få høre det, og sent går det virkelig inn i vår bevissthet at Gud benåder synderen alene for Jesu skyld, og lar den kristne få hvile på denne klippegrunn i anfektelsens stormer.⁸⁴ Gud handler alene når det gjelder åpenbarelse av Ordet, og her må, Ordet alene, understrekes. For fornuften er ikke i stand til å forstå evangeliet. Vi mennesker er så fordervet i vår menneskenatur at vi ikke engang er istand til å velge Gud, men Gud må velge oss. Så når mennesker velger å følge Jesus, er det fordi Gud først har kalt på det slik at evangeliets budskap blir åpenbart.

Wisløff hevder at foredrag og utredninger om tidens vind og vær i kristen betydning, kan være vel og bra, men hvor blir evangeliet av? Eller formaning og oppfordring til omvendelse og helliggjørelse utifra psykologiske forklaringer på hvordan en føler og opplever livet. Og forsøk på å gi seg helt over til Gud, bruke Bibelen og nattverden og så videre, er ikke dette loven?⁸⁵ Budskapet kan høres bra ut og er lite støtende når det er snakk om vær og vind. Folk kan til og med oppleve det som livsnært og bra, men hvor er essensen av Kristus i budskapet? «Og fordi denne skriftmessige substans så ofte mangler i forkynnelsen, derfor har vi så meget av jakting og mas om overgivelse, konsentrasjon, bønn, arbeidsoppgaver og atter

⁸² Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 30

⁸³ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 30

⁸⁴ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 31

⁸⁵ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 31

arbeidsoppgaver – og så lite av det evangeliske ord som alene kan gjøre syndere salig.»⁸⁶ Ofte er det for mye snakk om trivielle ting slik at en god del av evangeliets budskap forsvinner. Dette tror jeg også kan være situasjonen i en del av dagens forkynnelse i Norge.

3.2.3. Forkynnelse i kontakt med evigheten

Wisløff nevner at budskapet er alltid det samme. Det kreves at forkynnelsen skal ha relevans til dagens samfunn, noe som kan være vel og bra. Men ett er sikkert. Den forkynnelse som har kontakt med evigheten, er alltid aktuell. Den preken som har kontakt med tiden vi lever i, men ikke med evigheten, den er fra evighetens synspunkt aldri virkelig aktuell.⁸⁷ Samtidig som prekenen skal være relevant for dagens menneske, må det likevel presiseres at Bibelens budskap må være hovedessensen og det tilhørerne sitter igjen med etter prekenen. Wisløff skriver om Heuch i hans bok, «Mot strømmen», om de teologer som går rundt som kelnere og spør folk hva de har lyst på: Kaffe? Te? Forkynnelse om forsoningen? Etisk idealisme? Sosial kristendom? Kanskje noen drastiske spissformuleringer, men disse setter lyset på noe veldig viktig, at det ikke er tilhørerne som skal avgjøre hva som skal forkynnes eller hva som er aktuelt. Det må det være Gud som får avgjøre.⁸⁸

Spørsmålet blir igjen om budskapet vårt skal være Gud-sentrert eller menneske-sentrert? Handler det om hva menneskene vil høre eller handler det om hva Gud vil at vi skal høre? «Satt på spissen: Prekenen skal ikke tale om «det som opptar folk». Den skal få folk til å være opptatt av det som til sist betyr noe. Prekenen er ikke bare til for å besvare spørsmål. Den vil selv spørre, selv kreve svar.»⁸⁹ Som predikant skal en få folk til å bli opptatt av det som virkelig betyr noe, som har med evigheten å gjøre, samt dette å kjenne Gud. Wisløff skriver at en kan komme med innvendinger om at det ikke nytter, folk interesserer seg ikke for den slags gammeldagse prekener. De moderne intellektuelle tror ikke på kirkens dogmer på grunn av at de ikke tror på noe som ligger utenfor empiri og kausalitet. Derfor mener de at vi må foreløpig forkynne noe annet, vi må forkynne noe som folk forstår og interesserer seg for. Vi må forkynne 1. artikkel kristendom og la være med den 2. artikkelen (som om den 1. artikkel var «lettere» å forstå). Den vanlige kirkegjenger synes heller ikke at den gamle forkynnelsens

⁸⁶ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 31-32

⁸⁷ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 63-64

⁸⁸ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 64

⁸⁹ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 65

«problemer» er relevante. For eksempel, hva hjelper det å forkynne nåden i Kristus, når ingen føler seg som syndere? Og hva hjelper det å forkynne trøst til anfektete samvittigheter, når ingen slike finnes i forsamlingen? Det gir ingen mening. Vi må forkynne noe som er aktuelt for disse menneskene.⁹⁰

Hvis aktuell forkynnelse betyr å forenkle evangeliet på denne måten, men samtidig fjerne helt essensielle deler av evangeliet. Hvilket evangelium har vi da? Ihvertfall et amputert evangelium. Hvordan kan mennesker få en tilstrekkelig forståelse av nåden, hvis de ikke skjønner alvoret av sin synd og krenkelsen mot Gud? En forkynner en del av sannheten og utelukke andre deler av den. «La gå at dette «foreløbige» i seg selv er sant og riktig, - i kristentroen har det seg likevel slik at *en del av sannheten blir til en hel løgn, hvis den stilltiende utgis for å være hele sannheten.*»⁹¹ Om dette blir gjort bevisst eller ubevisst i forkynneren kan diskuteres. For min egen del vet jeg av erfaring at sannheter som jeg har stått for, senere har blitt modifisert, når jeg har fått nytt lys andre og kjente steder i Skriften. Dette avhenger av hva en har lest og studert, jeg tror det er viktig å fortsette å lære, lese Guds ord. Samtidig lese hva andre mennesker har fått lys over i Skriften og se på om dette kan bidra til ens egen forkynnelse. Det betyr en del hvilken forkynnelse en selv tidligere har vært under og hvilket kirkesamfunn en tilhører eller eventuelt har tilhørt.

3.2.4. «Vær og vind forkynnelse»

Når det gjelder «vær og vind forkynnelse» som kan føre til at en glemmer det mest sentrale i forkynnelsen, viser Wisløff til Kirkegaard som hevder: - den eneste majestetsforbrytelse mot kristendommen er når det enkelte individ tar sitt forhold til den «for gitt». Denne forbrytelsen blir begått rett som det er. En drøfter alle slags forhold mellom kristendommen og tidens fenomener, men den enkeltes forhold til den hellige Gud blir i all stillhet glemt.⁹² Hva er det sentrale i forkynnelsen? Det er noe enhver predikant som forkynner Guds ord, bør tenke over. Hva har blitt forkynt før og hvordan gjør en det nå. Selv om vi preker i ulike tidsperioder, til ulike kulturer og språk, må det samme evangeliet forkynnes, fra de første kristne og til i dag. Som Wisløff skriver at vi kan være så opptatt av det som skjer i verden, at vi glemmer vår

⁹⁰ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 65

⁹¹ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 65

⁹² Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 68

egentlige jobb som forkynnere,- nemlig å forkynne Guds ord slik at det kan virke på tilhørerne og Ordet får mulighet til å skape et kontaktpunkt mellom Gud og menneske. Det er dette forkynnelse handler om. En skal likevel ikke glemme hva som skjer i verden.⁹³ Vi skal være opptatt av våre medmennesker, men først og fremst av Gud, da vil en også være opptatt av nesten. Så her er det egentlig ingen motsetninger.

3.2.5. *Prekenens språk*

Likevel, dette må ikke blandes med prekenens språk og stil. «For det er jo på den ene siden så sant som det er sagt, at den som skal tale til tidens mennesker må tale tidens språk. Kirken må aldri tenke at den har et eget, «hellig» språk, et forråd av «hellige» ord og uttrykk som virker i og med at de uttales.»⁹⁴ Her tror jeg vi må holde oss til det lutherske prinsipp. Forkynnelsen skal være så enkel at vanlige folk kan forstå den, eller, etter min mening, slik at de som hører på, forstår hva du sier. Dette prinsippet tror jeg er viktig for å kunne være en kirke som når ut til kirke-fremmede. Vi må snakke slik at de forstår og ikke mystifisere prekenen med all slags «fremmedord» eller «kaanans språk» som folk ikke skjønner. Vi må bruke ord som vanlige folk forstår.

Likevel nevner Wisløff en annen side av dette spørsmålet: «Vi har et budskap som vi har fått av Gud ved åpenbaring, det er det første. Prekenen skal forkynne noe som øye ikke så og som øre ikke hørte, og som ikke oppkom i noe menneskes hjerte. Det budskap vi skal forkynne, er i seg selv slik at det naturlige menneske ikke kan fatte det.»⁹⁵ Samtidig skal prekenen være forståelig slik at tilhørerne kan skjønne budskapet. Vi taler altså et språk som folk flest forstår. Problemet er at vi kan glemme Guds inngripen i prekenen. Det er visse ting i Bibelen som ikke blir forstått uten at Ordet blir åpenbart og forklart av Guds Ånd. Og vi kommer ikke utenom at vi har enkelte ord som «soning» og «rettferdiggjørelse» som ikke er typisk norske. Her er det ikke alltid enkelt finne tilsvarende norske ord. Derfor er det viktig å forklare disse begrepene.⁹⁶ Det må ikke bli slik at vi slutter å bruke disse ordene for å forenkle prekenen, for disse begrepene er så sentrale at vi mister budskapet om slike sentrale ord blir utelatt. Wisløff mener at kravet om at prekenen skal ha et aktuelt ordvalg, er fornuftig, men at det er en

⁹³ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 68

⁹⁴ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 70

⁹⁵ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 70-71

⁹⁶ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 71

balanse her. En kan bli så redd for «klisjéene» og «Kanaans» språk at en flykter fra de ord i Bibelen som kanskje gjennom lange tider har vært bærere av Guds åpenbaringsord.⁹⁷

Det er altså mange språklige utfordringer. Også når vi bruker dagens språk, kan vi ha vanskeligheter med å forstå hverandre. Her har forkynneren en stor utfordring, nemlig å formidle Guds åpenbarte Ord slik at det blir klarere for de som ikke kjenner det så godt fra før av. Wisløff hevder at det ikke er det minste underlig at utenforstående ikke skjønner dette «språk». Det er ikke alltid på grunn av at predikanten ikke taler et forståelig språk, men at tilhørerne ikke kjenner til saken det er snakk om. Hvis det meste er nytt for tilhøreren, kan han ikke uten videre bli irritert og forlange at prekenen formes til et nytt og aktuelt språk.⁹⁸ Det er en balanse her og flere hensyn å ta. En preker kanskje til mennesker som har ulik grad av kjennskap til Guds Ord. Å «blidgjøre» alle, er predikantens utfordring. Men som Wisløff sier: «Å arbeide på prekenspråket vil da si å sikte alt inn mot sentrum, som er Jesus Kristus og hans frelsesverk. Det er i ordet om Ham at Gud kommer oss nær.»⁹⁹ Som nevnt tidligere, er dette helt sentralt i prekenen, som samtidig ikke alltid kan forkynnes helt «forståelig» for tilhørerne. Likevel må evangeliet forkynnes og det er Guds Ånd som levendegjør Ordet og troen.

3.2.6. *Syndens forferdelige makt*

Når det gjelder begreper som «synd» og «nåde», hevder Wisløff blant annet for å forkynne kristent om synden, må en over i en annen dimensjon. Da er en nødt til å *forkynne* om syndens forferdelige makt, i prekenen må det komme klart frem hvordan *Gud* ser på synden. Hvor dyp og alvorlig synden er, kan en ikke argumentere seg frem til, det må forkynnes oss.¹⁰⁰ Og Ordet om synd må åpenbares i hjertene.

Det virker som Wisløff har en dybde i forkynnelsen om begrepet synd, som er helt sentral. En skal likevel ikke bare forkynne hvor «forferdelige» vi mennesker er og at alle i utgangspunktet er fullstendig fortapte, det er like viktig å preke nådens evangelium. Den Hellige Ånd åpenbarer Ordet som blir forkynt, slik at en preken ikke bare er menneskeverk og avhengig av predikantens kløkt, noe også Bibelen sier. «Derfor er

⁹⁷ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 72

⁹⁸ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 73

⁹⁹ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 73

¹⁰⁰ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 85

forkynnelsen etter form og innhold ikke drøftelse, men profetisk tale.»¹⁰¹ Dette er interessante tanker av Wisløff, og det viser Guds handlende vesen. Gud har ikke trukket seg tilbake fra verden, men han handler fortsatt i verden, ved Den Hellige Ånd. Wisløff mener at prekenens logiske fremstilling er viktig, men det er noe annet. «Vi har for øye det forhold at prekenen stundom opphører å være profetisk tiltale og går over til å bli *foredrag*».¹⁰² Prekenen må bære preg av at dette er et budskap som er livsviktig og gjelder tilhørerne. Da kan det ikke bare være et foredrag.

3.2.7. *Alle de døpte i menigheten, er de kristne?*

Når det gjelder tilhørerne og at alle døpte er kristne skriver Wisløff:

Men dersom vi vil drive hele denne masse inn i en kirke, så sier teologene at siden de alle er døpt, så blir denne masse plutselig «eine feiernde Gemeinde», og skal tiltales som kristne! Reformasjonens menn gjorde ikke bruk av en slik uttrykksmåte. Luther var klar over at i kirken satt «Kristne og ikke-kristne» ved siden av hverandre.¹⁰³

Etter Wisløffs mening er det en altfor lettvinnt konklusjon at alle døpte er kristne. Wisløff hevder at en kristen er den som lever i troen på Kristus.¹⁰⁴ Så kan en spørre, hva vil det si å tro på Kristus? Til sist blir ikke spørsmålet om vi kjenner Kristus, men om Kristus kjenner oss.

3.2.8. *Lov og evangelium*

«Prekenens oppgave er å gjøre ordet levende, slik at hver tilhører kan møte Gud. Dypest sett er dette Den Hellige Ånds gjerning, det må vi aldri glemme.»¹⁰⁵ Som nevnt tidligere, er predikantens oppgave å tolke ordet, dernest er det Den Hellige Ånd som skaper liv i Ordet som forkynnes.

Når det gjelder, lov og evangelium, i forkynnelsen skriver Wisløff: «Lovens preken er alt det som preker om våre synder og Guds vrede, på hvilken måte det enn skjer. Derimot er evangeliet en preken som intet annet viser og gir, enn nåde og tilgivelse i Kristus-».¹⁰⁶ Dette

¹⁰¹ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 85

¹⁰² Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 86

¹⁰³ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 93

¹⁰⁴ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 93

¹⁰⁵ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 95

¹⁰⁶ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 95-96

budskapet er sentralt og viktig i en sammenhengende preken. Å forkynne om synd og om Guds vrede er en forutsetning om en og skal forstå Guds nåde. Dette må prekes, men det er Den Hellige Ånd som må overbevise om disse ting. Når det gjelder bot, sier Wisløff videre: «Om disse to stykker taler hele Skriften, for det første at han forferder våre hjerter og viser oss synden, for det andre at han trøster, oppreiser og gjør levende. Disse to forskjellige gjerninger av Gud er innholdet av læren om lov og evangelium.»¹⁰⁷ Alt dette viser hva Luther mener lov og evangelium er.

Vi må ha med disse begrepene. At mennesker kommer til erkjennelse av sin syndige og fortapte tilstand, fører til at de «ser» at de trenger Guds nåde og tilgivelse. Begrepet, *lov og evangelium*, finner en ikke direkte i Bibelen. Ifølge Wisløff var det de lutherske kirkefedrene som formet læren om lov og evangelium. De var fullt klar over at Det Nye Testamentet ikke hadde noen slik terminologi. «Konkordieformelen viser til Mark. 1,1 og 4, hvor ordet «evangelium» er brukt i en betydning som omfatter *både* kravet om bot og tilsagnet om nåde. Andre steder brukes samme ord i en *egentlig* betydning, og det inneholder da ikke noe annet enn ordet om frelsen i Kristus.»¹⁰⁸

Jeg tror det er viktig å få en oversikt over hva Bibelen selv sier om «lov og evangelium» for å forstå hva de lutherske kirkefedre egentlig mente. Ut i fra loven møter man en hellig Gud og ser at en er en synder. «De hadde i Ordet møtt denne Gud, som både forferder og trøster. Hele denne lære kan føres tilbake til hin kamp i den forferdede samvittighet, uten denne kamp kan den overhodet ikke forstås. Derfor dømmer uerfarne mennesker ille om denne sak-».¹⁰⁹ Dette mener jeg er en erfaring og en åpenbaring ved Den Hellige Ånd. Jeg tror ikke dette nødvendigvis er avhengig av følelser, men en erkjennelse av at vi er syndere. Uten Gud er vi mennesker onde på alle våre veier og har ikke gjort oss fortjent til nåden i det hele tatt. Likevel tilbyr Gud oss nåden, for straffen ble lagt på Kristus. Det behaget Gud å knuse Ham som soning for menneskenes synder.¹¹⁰ Wisløff hevder også at Gud ikke bare taler om nåde:

«Det er ikke sant at *all* Guds tale til oss er nåde. Profetens ord om Guds vredes beger som nå var fullt, og den uavvendelige dom som nå måtte komme, den talen var ikke

¹⁰⁷ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 96

¹⁰⁸ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 96-97

¹⁰⁹ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 97

¹¹⁰ Jesaja 53,10

nåde. Guds ord på den ytterste dag, når han skal si til de fortapte at helvetes ild er rede for dem, den tale er ikke nåde. Det er Guds vredes ord som lyder.»¹¹¹

Det finnes mange sider ved Gud, Han formidler nåde og rettferdighet. Og nettopp derfor må Gud dømme urettferdighet. Wisløff mener at lovens viktigste oppgave eller kraft er at den åpenbarer arvesynden og alle dens frukter. Loven viser oss hvor dypt fallet er og hvor fordervet naturen vår er, vi har ingenting og kan ikke gjøre noe for å takkes Gud. Derfor blir vi forferdet, ydmyket, forsagt, fortvilet og vil gjerne bli hjulpet. Men vi ser ingen utvei og blir kanskje til og med sinte.¹¹² Derfor heter det: «Loven virker vrede». Og: «Synden blir stor ved loven».¹¹³ Dette er en oppsummering av lovens hensikt.

Om følelser og erfaringer skriver Wisløff:

I de lutherske bekjennelsesskrifter blir det utallige steder talt om at man «føler» og «erfarer» denne vrede. Ja, Augustana regner denne «conscientia perterrefacta», den sønderknuste samvittighet, for å være ledd i den åndelige erfaring uten hvilken intet menneske fatter noe av nådens evangelium.¹¹⁴

For at nådebudskapet skal ha et «sant» innhold, må en altså føle og erfare denne vrede. Wisløff hevder at mange forkynnere ikke skiller mellom lov og evangelium eller blander begrepene sammen slik at loven og evangeliet sier omtrent det samme. Men da mister vi noe viktig i forkynnelsen, nemlig *Ordet om Guds vrede*. Slik har det da også gått med forkynnelsen i dag, i vide kretser. Lov og evangelium er begge uttrykk for Guds kjærlighet.¹¹⁵ «...gaven og oppgaven hører «organisk» sammen, kristendom er en «syntese av religion og moral».¹¹⁶ En slik forkynnelse er ikke noe annet enn en bekreftelse på at en ikke lenger regner med at Gud er vred over synden, og vil straffe synderen.¹¹⁷ Wisløff poengterer viktigheten med å skille mellom lov og evangelium og mener at flere har fått det til å høres ut som det samme. Wisløffs poeng når det gjelder loven, er ordet om Guds vrede. Med andre ord, en kan ikke «ta lett på» synden som om den var mindre viktig. Synd er alvorlig og den kan aldri unnskyldes eller bortforklares, eller kalles en liten eller stor synd. Synd er synd, den vil føre

¹¹¹ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 98

¹¹² Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 100-101

¹¹³ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 100-101

¹¹⁴ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 101

¹¹⁵ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 101

¹¹⁶ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 101

¹¹⁷ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 101-102

mennesker i fortapelse. En kan godt høre på moralprekener, men dette med Guds vrede over synden er svært viktig å forkynne. Eller slik gammel lutherdom uttrykte det: «Loven er Gud i hans anklage og dom. Evangeliet er Gud i Hans tilgivelse og nåde. Det er *Gud* som kommer i lovens ord – ikke bare en guddommelig «oppgave». Det er *Gud* som kommer i evangeliets ord – ikke bare en guddommelig «gave»». ¹¹⁸

Dette kan også sies slik: «Det er *Guds vrede* jeg må frelses fra. Guds nåde i Kristus frelser meg fra Guds vrede. Dette er frelsen.» ¹¹⁹ Vi var under Guds vrede og fortjente dommen, men likevel sendte Gud sin sønn Jesus for å bli knust for våre misgjerninger.

3.2.8.1. Lovens tre bruk

Wisløff hevder at innen den lutherske kirke har det vært vanlig å forkynne om lovens «tre bruk», lovens tre funksjoner. Først skal loven opprettholde respekten for rette og guddommelige ordninger i samfunnslivet (*usus politicus*). For det andre skal den være en tuktemester til Kristus (*usus elenchticus*). Og for det tredje skal den være en veiviser for de troende i deres nye liv og tjeneste for Gud (*tertius usus*). ¹²⁰

Lovens tre bruk, er brukt som en oppsummert forklaring av lovens funksjon. Spørsmålet blir: «Gjelder Guds lov alle mennesker? Har Gud krav på alle menneskers liv?» ¹²¹ En kan tenke at loven kun gjelder for kristne eller de som har denne «ideologi» blant andre ideologier. «De kristne har sin ideologi, og vi har vår.» ¹²² Er et slikt syn riktig? Det fører muligens til mindre stridigheter mellom ideologiene? Men problemet er: «For hvis et slikt syn får bre seg, da vil det blant annet føre til at vi som bekjenner oss til Kristus blir *isolert*. Vi får til en viss grad leve i fred, men det er få som ser den veien vi går.» ¹²³

Er det dette Guds Ord ber oss om? En kan gjerne kalle det for en form for vennlighet og respekt. Problemet er at et hvert standpunkt er også en ideologi. Kristne skal respektere ikke-troende og omvendt, en skal la hverandre være i fred. Det fungerer ikke alltid slik i praksis. Ulike ideologier om hva som er sant, vil alltid ha sin innflytelse både på godt og vondt. Hvis

¹¹⁸ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 102

¹¹⁹ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 102

¹²⁰ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 104

¹²¹ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 105

¹²² Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 105

¹²³ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 105-106

ikke kristendommen har sin innflytelse, vil en annen ideologi påvirke menneskene. Wisløff mener at Guds bud må forkynnes slik at det gjelder hele menneskelivet, men det må forkynnes i kjærlighet. En dømmende og fordømmende tone, som bare klager over tidens ugudelighet og økende forfall, har ikke vist seg å gi gode resultater.¹²⁴ Jeg tror det er viktig når en formaner, at en også forkynner om den nye skapningen i Kristus. Ellers kan forkynnelsen bli lovisk eller oppfattet som lovisk.

¹²⁴ Wisløff, *Ordet fra Guds munn*, side 106-107

3.3 Oppsummering

Carl Fredrik Wisløff mener at Guds ord er kilden i forkynnelsen. Igjen er det Bibelen som er det sentrale, noe vi aldri må komme bort fra. Han kritiserer prekenen dersom den mangler *bibelsk substans*. Hva er det tilhørerne sitter igjen med etter en preken? Innholdet må være et Kristus-sentrert vitnesbyrd, Ordet alene må understrekes og forkynnes.

Han kritiserer også «vær og vind» forkynnelse. Dersom prekenen blir så «hverdagslig» at den mister fokus på evangeliet, er det et problem. Hensikten er jo å forkynne evangeliet. Wisløff har likevel ikke noe imot å snakke om det dagligdagse, men at slike temaer passer bedre som et foredrag. Det sentrale i forkynnelsen må være evighets-perspektivet, ikke «her og nå»-temaer.

Wisløff poengterer viktigheten av å forkynne et helt evangelium. Hva nytter det å forkynne nåden hvis ikke mennesker ser at de er syndere, eller å forkynne trøst hvis folk ikke er anfektet? Det er viktig at mennesket får åpenbaring om syndens forferdelige makt og ser seg selv som en synder. Da sørger og angrer mennesket over sin egen synd mot Gud og ser at det ikke finnes noen annen utvei til frelse enn nåden gjennom Jesus Kristus sitt soningsverk på korset.

Han nevner òg lovens tre bruk der loven virker som en tuktemester til Kristus.

Wisløff tar også frem dette med formidlingen og da særlig språket. Ikke bruke «kanaans språk» unødig, men forkynne slik at folk flest skjønner det som blir sagt. Samtidig må en ta høyde for at ikke alle tilhørere kjenner til alle temaer som blir forkynt og at det kan være både kristne og ikke-kristne i forsamlingen selv om de er døpte.

4. HALVOR NORDHAUG

4.1. Biografi

Halvor Nordhaug ble født den 26. februar 1953 og er norsk teolog. Han ble cand.theol. i 1978 og feltprest ved Heistadmoen i 1980. 1981–86 var han ansatt av Den Norske Sjømannskirken som prest for norske studenter i utlandet. Videre var han konsulent i Mellomkirkelig råd for kirken 1986–91, i 1991–95 kapellan i Ås og 1995–2008 rektor ved Praktisk-teologisk seminar ved Menighetsfakultetet. Halvor Nordhaug ble utnevnt til biskop i Bjørgvin bispedømme 28. november 2008 og tiltrådte 1. januar 2009.¹²⁵

4.2 Halvor Nordhaugs syn på prekenen

4.2.1. Forkynnelse som Åndens gjerning

I boka *Så mitt hus kan bli fullt, en bok om prekenen* omtaler Nordhaug først Åndens gjerning som er et naturlig utgangspunkt for å peke på det grunnleggende innen prekenens vesen. Ånden selv inviterer til fellesskap i Jesus Kristus.¹²⁶ Dette er det typiske lutherske prinsipp at all forkynnelse skal peke mot Kristus, noe som også er Åndens viktigste oppgave. Nordhaug nevner at reformatorisk teologi alltid har understreket forkynnelsen som nådemiddel ved å forkynne til menigheten om den oppstandne Kristus, om syndstilgivelse, tro og håp. Og Jesus sa selv til de sytti som ble sendt ut for å helbrede og forkynne: «Den som hører dere, hører meg, og den som forkaster dere, forkaster meg. Men den som forkaster meg, forkaster ham som har sendt meg» (Luk 10,16).¹²⁷ Her ser en hvordan Ånden virker i forkynnelsen og at Kristus blir manifestert ved forkynneren. Nordhaug hevder at i luthersk teologi er ikke forkynnelsens oppgave først og fremst å gi teologisk informasjon om Guds rikes sannheter eller generell bibelkunnskap. Forkynnelsen skal ikke bare omtale noe, men den skal omsettes i praksis. Forkynnelsen er en kamphandling der Gud driver den vonde tilbake og befrir

¹²⁵ http://snl.no/Halvor_Nordhaug

¹²⁶ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 19

¹²⁷ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 20

menneker ut av herredømmet hans. Derfor må evangeliet forkynnes alltid og til alle. Og budskapet haster, for vi vet ikke hvor lenge nådetiden varer. Luther selv fryktet at kirken kunne miste evangeliet slik det hadde skjedd for jødene.¹²⁸

Forkynnelsen skal gi kunnskap, men mer enn bare kunnskap. Den skal være med å vekke engasjement og føre til at mennesker føres ut i frihet slik at de selv kan være Jesu vitner. Teologisk sett mener Nordhaug at prekenen skal gjøre tilhørerne til noe mer enn bare et publikum. Prekenen er ikke kun en forestilling om livet, men den er selve livet¹²⁹ Det er vel dette som er utfordringen for en preken. Hva er det som gjør at folk synes at talen er bra samtidig som den får tilhørerne til å handle?

Nordhaug stiller et veldig sentralt spørsmål når det gjelder forkynnelse: kan Kristus mottas i tro til frelse bare gjennom det forkynte Ordet ? Dette er et krevende spørsmål. Apostlene forkynte om dåpen slik: «Vend om og la dere døpe i Jesu Kristi navn, hver og en av dere, så dere får tilgivelse for syndene, og dere skal få Den Hellige Ånds gave» (Apg 2,38).¹³⁰ Luthersk teologi viser alltid til at dåpen er inngangen til Guds rike, den nye fødselen skjer og en får tilgivelse for syndene. Selv om det kan være vanskelig å forstå, tror vi at Kristus kan mottas som frelser gjennom forkynnelsen alene. Har dåpen funnet sted, kan forkynnelsen gi del i Kristus og hans frelse.¹³¹ Dette er et spørsmål som tidligere har vært omstridt og fortsatt til en viss grad er vanskelig. For intellektet er det et utfordrende spørsmål, men konklusjonen blir at forkynnelsen og Ordet alene er tilstrekkelig for at mennesker kan bli frelst.

Når det gjelder Åndens virkning, mener Nordhaug at denne aldri kan begrenses. Et eksempel på dette er da Sara fikk høre av de tre budbærere i Mamres eikelund at hun skulle få en sønn året etter. Dette syntes Sara var et underlig budskap og lo ved seg selv (1 Mos 18,2). Men neste år fikk hun sønnen Isak.¹³² Åndens virkning lar seg ikke begrense av hva folk ønsker eller tror, men den blir som Gud vil. Det viser bare at Gud har siste ordet og gjør som han vil, uansett omstendighetene.

¹²⁸ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 20

¹²⁹ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 20-21

¹³⁰ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 21

¹³¹ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 21

¹³² Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 22

Når det gjelder nådemiddelteologien, mener Nordhaug at den kan trekkes for langt, ikke bare for å trøtte predikanter, men den kan føre til faglig latskap. Denne teologien kan få en til å triumfere når det gjelder prekenens presentasjon og dermed ta seieren på forskudd, samtidig som en slurver med forberedelsene. Særlig innen luthersk teologi kan predikanten tenke slik at bare tekstens mening blir utlagt, så er hele arbeidet gjort. Men en slik forenklet forkynnelse tar ikke hensyn til tilhørernes verden, utnytter språkets muligheter, arbeider med prekenens oppbygging eller lærer manuskriptet skikkelig.¹³³ Nordhaug har et viktig poeng her, det er en helhet i prekenen. Det er riktig at Ånden virker når Ordet blir forkynt, men det betyr ikke at alt dette andre kan forsømmes eller slurves med. Nei, en god preken krever mye arbeid.

Om Karl Barths dialektiske teologi, mener Nordhaug at den fører til en åpen triumfalistisk prekenforståelse. Men her er ikke begrunnelsen latskap, det blir heller ikke lagt vekt på menneskelige fenomener som språk, kommunikasjon, retorikk, psykologi og samfunnsvitenskap. Når all denne ikke-teologiske innsikten legges bort, blir det ideelle å eksegere teksten, for så å forkynne den som Guds ord. Problemet er at det menneskelige og det kontekstuelle går tapt. En slik prekenforståelse ender opp som homiletisk herlighetsteologi.¹³⁴

Med andre ord, det blir for enkelt å bare forkynne Ordet rett ut, uten å ta hensyn til hvordan det formidles og blir forstått. Prekenen er et omfattende arbeid. Ordet alene virker alltid, men det er også viktig hvordan prekenen blir formidlet for tilhørerne.

Nordhaug får altså frem Barths ensidige fokus på eksegesen. Samtidig får han frem sitt eget syn på hvor viktig det er hvordan en formidler prekenen. Han er også inne på reaksjonene i Tyskland på den dialektiske teologien på 60-tallet og boka til Olav Skjevesland i 1981: *Broen over 2000 år*.¹³⁵

¹³³ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 22

¹³⁴ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 23

¹³⁵ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 24

4.2.2. *Ordet om Kristus*

Nordhaug hevder at fra kirkens første tid har forkynnelsen om Jesu ord og gjerning, hans død og oppstandelse, vært substansen i den kristne preken. Dette er også hovedbudskapet i de paulinske brev. En konkordans viser de verb som på norsk gjengis med «å forkynne» hos Paulus og har følgende objekter: 1) «Guds Ord» / «Ordet» / «troens ord», 2) «evangeliet» / «Guds evangelium» / «evangeliets hemmelighet» og 3) «Jesus» / «Kristus» / «en korsfestet Kristus». For Paulus blir disse tre objektene nærmest synonymmer: *Ordet er evangeliet som er Kristus.*¹³⁶ Her oppsummer Halvor Nordhaug hva den kristne prekenen er. Ut i fra et bibelsk ståsted og etter dagens prekenforståelse, skal forkynnelsen først og fremst formidle evangeliet, de gode nyhetene om Jesus Kristus. Dette har også fått følger for hva som forkynnes i kirkene.

Nordhaug viser til at i hele tiden fra reformasjonen og frem til 1977, ble det forkynt ut fra tekster i evangeliene i Den norske kirke. Fra og med 1977 ble det åpnet for at prekenteeksten også kunne hentes fra andre bibelske skrifter. Dette er i samsvar med kirkens eldste tradisjon. Men er dette en god og gagnlig ordning for dagens kirke?¹³⁷ Legg merke til uttrykket: «fra reformasjonen». Det kunne vært interessant å vite hvilke tekster som ble brukt før reformasjonen, da kirken var katolsk under pave-dømmet. Brukte de prekenteekster fra Det Gamle Testamentet inklusive de bøker som reformatorene kalte *Apokryfe*? Men dette temaet faller utenfor oppgaveteksten min om prekenutviklingen fra ca. 1950.

Etter hvert ble det, som Nordhaug peker på, blant annet fokusert mer på brevlitteraturen i Det Nye Testamentet, noe som kom til å prege forkynnelsen. Dette er blitt mer og mer vanlig. «Til støtte for reformen fra 1977, kan det anføres at når tekster fra nær sagt samtlige skrifter kan prekes over, så vil dette bidra til å bygge kristen kunnskap og utvide menighetenes trosunivers.»¹³⁸ En slik forkynnelse kan ha sine fordeler for menigheten, samtidig som den ikke er uten risiko. Forutsetningen må være at en er enig om hva som skal være kjernen i budskapet som blir forkynt. Dersom det forkynnes ut fra Det Gamle Testamentet, må ikke evangeliet om Kristus bli forvrengt gjennom et lovisk budskap. Forkynnelsen må alltid være Kristus-sentrert, den må peke mot Kristus.

¹³⁶ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 30

¹³⁷ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 31

¹³⁸ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 31

Når det gjelder lov og evangelium, viser Nordhaug til Luther som mente at syndenes forlatelse ikke er noe et menneske naturlig ser at det trenger. Luther hevder at en må lokke eller «egge» folk til å tro. Loven viser sammenhengen mellom gjerninger og lønn, lidelse og døden. Evangeliet har tilbud om syndenes tilgivelse.¹³⁹

Norhaug er også inne på ,lov og evangelium, og at dette må forkynnes som en del av evangeliet.

«Kristus må uttrettelig og stadig på ny males for menigheten, slik at folk kan se hvilke velgjerninger han har gjort, og fortsatt gjør.»¹⁴⁰ «Mye forkynnelse bruker mye tid og mange farger på å male livet under loven: ensomhet, sykdom, sorg, lidelse osv. Men blir det lagt tilsvarende energi i å beskrive evangeliet?»¹⁴¹ Hva er egentlig det sentrale i forkynnelsen? Jeg tror at en skal og bør forkynne om ensomhet, sykdom, sorg og lidelse. Men dette må alltid kunne kobles opp mot Kristus, det han har gjort for oss ved sin korsfestelse, død og oppstandelse. Kristi natur og væremåte kan også være et forbilde på hvordan en for eksempel ser på ensomhet og lidelse. Det interessante her kunne vært å fått vite mer i dybden hva Nordhaug egentlig mener med «livet under loven»?

Opp gjennom tidene har det vært ulike oppfatninger om hva forkynnelse er og hva som bør vektlegges. «Norsk homiletikk har – som på kontinentet – fokusert hovedsakelig på prekenens saklige innhold, dens kognitive side og dens «logos». Prekenen skulle primært bringe videre den rette teologi og levere de objektive sannheter.»¹⁴² Dette har tradisjonelt vært prekenens viktigste funksjon og etter min mening, bør den være det. Dette bør være det grunnleggende for all forkynnelse. Men hvis en kun har fokuset her, blir ikke forkynnelsen helt riktig. Den er avhengig av korrigering, men ikke nødvendigvis på det dogmatiske området. «For noen ble den upersonlige predikant et ideal. En slik predikant holder seg selv i bakgrunnen. Han er ikke i nærheten av sine egne smertepunkter, sine egne erfaringer av tro og tvil. Han rører ikke ved sitt eget hjerte i prekenen, og derfor heller ikke ved andres. Kirken trenger ikke upersonlige talerør.»¹⁴³ En predikant bør leve det han forkynner, ellers blir de bare «kloke» ord som han

¹³⁹ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 33

¹⁴⁰ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 33

¹⁴¹ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 33

¹⁴² Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 64

¹⁴³ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 64

selv ikke har opplevd.

Nordhaug hevder at kirken ikke bør ønske seg fullkomne moralske prester, men at prestene våger å være «personlige og at de er vanlige mennesker, som Geest viser til: Slike prester kjenner seg selv. De kjenner sine egne følelser, og de tør å vise dem også når de preker.¹⁴⁴ Et moralsk fullkomment presteskap er urealistisk, men prestene bør ha en god moral og ikke ta for lett på ulike problemer. Å være personlig som predikant, er en kunst. Personlige erfaringer er med på å berike prekenen. Men ingen prest har selv erfart alle problemstillingene Bibelen tar opp. Skal presten la være å forkynne om noe som han ikke har erfaring med? Her tror jeg det er «et både og», men forkynnelsen blir selvsagt mer troverdig om en har med egen livserfaring.

4.2.3. Kraften i det konkrete

Nordhaug hevder at den som vil bevege mennesker, må berøre sansene deres, både ved hjelp av bilder og fortellinger. Predikantens oppgave blir da å fylle menneskets bevissthet med forestillinger om Guds rike. En må bruke noe konkret, hentet fra livet selv, slik at det kan oppleves nært og relevant.¹⁴⁵ En predikant skal formidle et budskap og da trenger han hjelpemidler i form av fortellinger eller andre konkrete historier, kanskje noen som predikanten har opplevd selv. Målet må være å gjøre tilhørerne bevisst på at det de hører også gjelder dem. Budskapet må ikke oppfattes fjernt, men som noe kjent og nært, og ulike fortellinger kan være med å understreke hva en «egentlig» mener.

Nordhaug mener også at ord og bilder som beskriver konkrete sansbare fenomener, kan utløse følelsesmessige reaksjoner hos noen. Bruker en ordet flaske i en fortelling, reagerer de fleste ikke på billedbruken, men for barn av alkoholikere, stiller saken seg annerledes. Og i vår bevissthet ligger forestillinger, sammensatte inntrykk som er basert på alle de fem sansene våre, og som er formet gjennom livet vårt.¹⁴⁶ Vi får ikke bare inntrykk gjennom det vi hører, men også gjennom det vi ser, føler, lukter og berører. Disse inntrykkene legger grunnlaget for virkelighetsforståelsen for den enkelte av oss. Og Nordhaug spør: Men hva har dette å si for prekenen?¹⁴⁷ Han mener at dette betyr mye mer enn predikanter flest er klar over. Nordhaug hevder at den som vil nå tilhørerne, må ta inn over seg at mange har vanskelig for å oppfatte

¹⁴⁴ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 64-65

¹⁴⁵ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 106

¹⁴⁶ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 108

¹⁴⁷ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 109

abstrakte begreper om allmenne og generelle sannheter. Det er ikke der mennesker i utgangspunktet befinner seg, de er opptatt av sine liv og relasjoner.¹⁴⁸

Et eksempel kan være der vi hører på nyhetene om hungersnød som berører to millioner mennesker. De færreste lar seg bevege til å åpne lommeboka på grunn av en slik informasjon, men hvis Dagsrevyen viser oss bilder av et lite, radmagert barn som står gråtende ved sin alvorlig syke mor, så skjer det noe med oss.¹⁴⁹ Her ser en kraften i bildene. Dette er også en måte å formidle et budskap på som ikke bare er viktig, men som også får oss til å handle.

Nordhaug mener at konkretisering har stor betydning for prekenspråket. Hvis en predikant bare sier at «vi skal være vitner i hverdagen», så skjer det ingenting i praksis. Det er bare en generell og abstrakt formulering. For begrepet: «vitne i hverdagen», er uklart. Hva menes med vitne og hvordan er en et vitne? En måte å gjøre det mer konkret og kjent, er for eksempel at predikanten forteller om en mann som inviterte naboen sin til kaffe.¹⁵⁰ Under samtalen i sin egen stue sa han: «For meg er det viktigste med kristendommen troen på at Jesus lever og alltid er nær meg».¹⁵¹ Dette er et eksempel på hvordan en kan være vitne i hverdagen. På denne måten blir ikke Guds ord bare tomme ord, men noe fra dagliglivet som predikanten kan formidle konkret.

Og Nordhaug nevner og Jesus som brukte bilder og fortellinger. Jesus kjente til kraften og hvordan han skulle komme i kontakt med menneskene, for eksempel ved bruk av lignelser. Flere århundrer tidligere påpekte Platon at bildet hadde en særlig evne til å skape den intellektuelle og visuelle interesse som var nødvendig for at eleven skulle være istand til å ta imot kunnskap.¹⁵² Det visuelle og fortellinger er med på å skape en lettere forståelse av abstrakte begreper, noe som også gjelder abstrakte bibeltekster. Nordhaug nevner at gudstjenesten og prekenen bør ha med det visuelle. Noen kan for eksempel, ha en gal oppfatning av nattverden, gjerne på grunn av hva de har hørt tidligere og føler at de ikke er gode nok. I kirken ser de at små barn går frem til nattverden, som den største selvfølge. Dette synet rører ved hjertet og kan gjøre at de selv også går til nattverd. Forståelsen av å være

¹⁴⁸ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 109

¹⁴⁹ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 109

¹⁵⁰ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 110

¹⁵¹ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 110

¹⁵² Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 110-111

verdig eller uverdig får et nytt innhold.¹⁵³ Synlige handlinger i gudstjenesten som for eksempel nattverd, kan på denne måten være med å endre menneskers feiloppfatninger om bibelske sannheter. Det visuelle taler ofte mye sterkere enn mange ord. Men Nordhaug hevder at uttrykk som «Guds rettferdighet», «synden», «loven» og «nåden» er begreper som er lettere å håndtere enn for eksempel fortellingen om Adam og Eva, frukten i hagen og begrepet «syndefallet». For de innvidde som er fortrolige med «kaanans språk», går det greit å preke om syndefallet. I praksis kan det være bedre å ikke til stadighet å bruke Første Moseboks, tredje kapittel, i forkynnelsen.¹⁵⁴

4.2.4. *Moderne og postmoderne forkynnelse*

Det er interessant å se hvordan forkynnelsen møter tidens kultur. Hvordan har dette utviklet seg etter 1950? Hvordan har forkynnelsen møtt modernismen og postmodernismen? Går forkynnelsen på kompromiss eller klarer den å møte disse ideologiene. Jeg tror ikke vi kan ignorere disse ideologiene, men vi må møte dem med åpenhet, samtidig som vi ikke kompromisser med hva Bibelen sier om det vi tror på. Endrer disse ideologiene vår måte å se på teologien? Det tror jeg de kan gjøre, men det trenger ikke være negativt. Gir vi etter for disse ideologiene og tar bort eller nedtoner sentrale emner i forkynnelsen, blir det et alvorlig teologisk tilbakeslag.

Nordhaug viser til boka «Theology for Preaching. Authority, Truth and Knowledge of God in a Postmodern Ethos» der Ronald J. Allen beskriver forskjellen mellom det moderne og det postmoderne språket. Han viser hvordan man i «moderniteten», som dominerer store deler den vestlige kulturen i etterkrigstiden, operer med to språkformer.¹⁵⁵ Disse ideologiene fører til endringer i forkynnelsen. En kan nesten kalle det for missiologi. En formidler vår tenkemåte og forståelse av Guds ord, inn i en moderne og postmoderne livsanskuelse. På samme måte må en tenke dersom en skal formidle et budskap til for eksempel afrikanere, som har en helt annen kulturbakgrunn.

Videre viser Nordhaug til Allen som kaller det ene språket for «propositional language» som

¹⁵³ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 111

¹⁵⁴ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 113

¹⁵⁵ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 123

betyr «påstandsspråk», Dette er et saklig språk som omhandler en objektiv virkelighet. Vi vil følgende bruke uttrykket «*objektivt språk*» som prøver å gjengi virkeligheten så eksakt og presist som mulig, i samsvar med de idealer som gjelder innenfor vitenskapen. Den andre språkformen i modernismen kaller Allen for «mythic language», «*mytisk språk*». Dette språket handler om det irrasjonelle og fantasifulle, altså eventyrets verden. Her kan det nok finnes livsvisdom, men for det moderne menneske fremstår det mytiske språket som heller primitivt.¹⁵⁶

Modernismens og postmodernismens premisser viser seg i hvordan en forkynner. Dette må vi etterkomme så langt det er mulig for at den kristne tro skal virke troverdig og som tar på alvor den kulturen og samfunnet vi lever i. Det ligger i den lutherske tanke å formidle Guds ord på en så lettfattelig måte at folk kan forstå hva som forkynnes og at det gir mening.

«Denne modernitetens holdning til språket slo også gjennom i prekenen. Prekenens oppgave ble i følge Allen å legge fram og utvikle ideer, «å gi eksakt informasjon om Gud, verden og det kristne livet, og overbevise menigheten om sannheten i prekenens påstander.»¹⁵⁷

Dette er de krav en i dag stiller til forkynnelsen. Budskapet må være troverdig, men ikke for lettvint. «Det mytiske språket kunne fungere som containere for ideene, ikke mer. Hvis prekenteeksten var en fortelling eller inneholdt andre «mytiske» elementer, ble dette destillert bort, og tekstens ene poeng («scopus») ble sammenfattet og uttrykt i objektivt språk.»¹⁵⁸ Det mytiske språk er bare et hjelpemiddel for å få det egentlige budskap frem, altså den objektive sannhet. Ifølge Nordhaug er dette en forkynnelse han husker fra 60- og 70-årene. Intellektuelt sett var forkynnelsen helt på høyde med modernismen.¹⁵⁹

Et eksempel: «Det ble også uttrykt gjennom illustrasjoner hentet fra den tekniske verden, for eksempel forbrenningsmotoren og tennpluggen. En bibeltime for ungdom om inkarnasjonen på slutten av 60-tallet, brukte denne tegningen for å illustrere hvorfor Gud ble menneske.»¹⁶⁰ Forbrenningsmotoren var brukt som et slags mytisk språk og som et hjelpemiddel for å kunne forstå at Gud ble menneske. Nordhaug mener at det «postmoderne» kulturklima blir i kristen sammenheng ofte sett på som en relativismens hengemyr. Ingenting er lenger fast, heller ikke i religionens verden. Hver enkelt menneske skaper sin egen individuelle forståelse og

¹⁵⁶ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 123

¹⁵⁷ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 123

¹⁵⁸ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 124

¹⁵⁹ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 124

¹⁶⁰ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 124

undersøker det religiøse markedet med nytt og gammelt, østlig og vestlig, kristent, buddhistisk og New Age.¹⁶¹ Dette kommer nok også av globaliseringen og migrasjonen som pågår i moderne tid. Folk over hele verden flytter på seg. De tar med seg tankegods fra sine hjemland og våre egne landsmenn blir møtt med nye spørsmål og utfordringer. Slike spørsmål angår mer og mer den enkelte og vi må ta stilling til hva som er sant. Som misjonær må en også stille slike spørsmål når en skal forkynne evangeliet i andre kulturer. En må altså jobbe seg gjennom en god del tankegods. Dette er ikke bare aktuelt under fjerne himmelstrøk, men også lokalt i dagens flerkulturelle samfunn.

Dette skjer ikke uten problemer. I missiologisk historie ser vi hvordan møtet mellom kristendommen og den europeiske, greske kulturen har vært med på å forme kristendommen slik at vi i dag har fått en slags «vestlig kristendom». Dette skjer også i andre kulturer som for eksempel i Afrika, hvor fedredyrkelsen er utbredd. Mange av de som konverterer til den kristne tro, kan fortsatt bære med seg elementer fra fedredyrkelsen.¹⁶² Så hvordan forkynner vi til mennesker med så mange forskjellige oppfatninger? «Det *trange* språket svarer til modernismens logiske språk. Det legger vekt på å gi presis, «trang» informasjon uten slingringsmonn. Et slikt språk er helt nødvendig til sitt bruk. Men som navnet sier, er det et trangt språk som ikke kan gjøre krav på å dekke hele virkeligheten.»¹⁶³ Dette språket er gitt visse «trange» rammer og begrenser seg til visse sannheter. Her ligger den postmodernistiske utfordringen.

«Det *spenningsfylte* språket vil beskrive den delen av virkeligheten som er for vid for det trange språket.»¹⁶⁴ «Det vil røre ved hele mennesket, både intellekt, følelse og vilje. Vi møter det i kunstens verden, i romanen, poesien og sangen, men også i dagligtalen.»¹⁶⁵ Dette gjør den objektive sannhet kanskje mer vanskelig å forstå og nettopp derfor kan en lettere få en relativistisk oppfatning. Et eksempel på både «trangt» og «spenningsfylt» språk er:

Når jeg eksempelvis sier at at jordkloden går i en elliptisk bane rundt sola, så bruker jeg det trange språket. Hvis jeg derimot sier at sola kaster jorda rundt seg som en sølvblå ball, så anvendes det spenningsfylte språket. Begge utsagn er sanne, men hver

¹⁶¹ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 125

¹⁶² Parrat, John (editor), *A Reader in African Christian Theology*, side 40

¹⁶³ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 125-126

¹⁶⁴ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 126

¹⁶⁵ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 126

på sin måte. De skaper ulike reaksjoner hos mine tilhørere.¹⁶⁶

Det er altså ulike måter å formidle budskapet på. Best er det å bruke et språk som skaper engasjement og dermed forståelse. Nordhaug hevder at modernismen søker ideer og presis kunnskap. Den som går til de bibelske tekster med en slik innstilling, blir som oftest skuffet. For evangeliene med sine fortellinger, liknelser og bilder har ikke den saklige presisjon som modernismen søker.¹⁶⁷

4.2.5. Den undervisende prekenen

Til tross for at vi lever i en tid der læreprekenen har kommet i vanry og den kristne kunnskapen avtar både hos allmennheten og blant kirkegjengere, hevder Nordhaug at læreprekenen likevel har en viktig rolle.¹⁶⁸ Det er sant, for behovet er større nå enn tidligere. Kristendommen er ikke lenger i grunnskolen på samme måte som før, derfor får kirken et enda større ansvar for å lære og disippelgjøre sine medlemmer. Nordhaug peker på læreprekenens oppgave under postmoderne betingelser. Det er ikke tilstrekkelig med bare abstrakt lærestoff, men ved hjelp av bilder og fortellinger kan vi møte den postmoderne kulturen.¹⁶⁹ Her peker Nordhaug på noe sentralt om hvordan en møter postmodernismen og vår moderne kultur. Videre hevder Nordhaug at enhver preken må ha et innhold som har sitt utgangspunkt i noe som er knyttet til et bestemt tema eller en spørsmålstilling. I en slik preken vil begrepene som en bruker, ha mer å si, samtidig som dette blir gjort i samspill med konkrete og anskuelige forestillinger.¹⁷⁰ Det virker som Nordhaug ønsker en helhet. Han vil og ha med det læremessige, der det dogmatiske til en viss grad har sin plass. Dette er likevel ikke det viktigste for han, fokuset er først og fremst på hvordan en formidler prekenen.

Nordhaug nevner også at det ikke er norsk å være opptatt av følelser. I sjelesorg kan dette være nyttig i forhold til mennesker som tviler på grunnvollen i sitt gudsforhold. Men dette er en dårlig strategi i kristen forkynnelse. Her mener Nordhaug at forkynnelsen alltid må satse på å bevege følelsene, ellers bevegges ikke menneskene. Videre nevner han at den undervisende prekenen i stor grad er kognitiv, altså ensidig rettet mot tanken. Derfor har mye kristen etikk

¹⁶⁶ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 126

¹⁶⁷ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 128

¹⁶⁸ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 163

¹⁶⁹ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 164

¹⁷⁰ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 164

og dogmatikk blitt opplevd av mange som noe hardt og kantete. Dette blir også mer problematisk i en tid der fremtidsforskerne sier at vi er på vei mot «følelsessamfunnet» eller «drømmesamfunnet».¹⁷¹ Nye ideologier som postmodernismen og kunnskapsløshet om kristendom blant unge mennesker, fører til at vi må tenke annerledes om prekenen. Vi må angripe saken på en annen måte i dag, ifølge Nordhaug.

Nordhaug har òg en viktig og interessant bemerkning om at den kristne lærebygning ikke var en ferdig konstruksjon ved kirkehistoriens begynnelse, men den utviklet seg videre gjennom århundrene, som svar på stadig nye spørsmål som troen måtte ta stilling til. Det var slike spørsmål som Treenighetslæren, Kristi to naturer og Rettferdiggjørelseslæren, som måtte drøftes. Og utifra nye kontekster må kirken stadig videreutvikle sin tradisjon. På samme måte må dagens forkynnelse reflektere tiden vi lever i, for prekenen er ingen dogmatisk repetisjonsøvelse.¹⁷² For å forkynne mest mulig forståelig for de som skal nås, må kirken kjenne til samfunnet og kulturen den er en del av. Strategien må være slik at en vet med sikkerhet at Guds ord når frem til menneskene. Predikantens oppgave er å være den som tolker det «uforståelige» slik at det blir mer forståelig.

Nordhaug tar også opp dette at prekenen kan være «ovenfra og nedenfra» og tar utgangspunkt i Bibelen. Her hevder han at de bibelske tekster er på den ene side «ovenfra», ved det at de gir åpenbaring fra Gud. Men på den andre siden, er de samtidig «nedenfra», fordi tekstene tar opp spørsmål og behov som var aktuelle i Israel og i Den første kirken. Et eksempel er fra Paulus som ikke vil at menigheten i Thessalonika «skal være uten kunnskap om dem som er sovnet inn i døden» (1 Tess 4, 13). Dette skriver han trolig på grunn av at menigheten hadde stilt et slikt spørsmål. Nordhaug mener at en undervisende preken bør begynne «nedenfra», ved at den tar utgangspunkt i menneskers livserfaring. På denne måten skaper en forventning om at prekenen vil gi noe som er relevant for livet, ikke bare for troen.

Som et eksempel på en «ovenfra» preken, nevner Nordhaug Joh 1,16-18 «Av hans fylde har vi alle fått, nåde over nåde. For loven ble gitt ved Moses, nåden og sannheten kom ved Jesus Kristus. Ingen har noen gang sett Gud, men den enbårne Sønn, som er Gud, og som er i Faderens favn, han har vist oss hvem han er.»¹⁷³ Nordhaug gir så eksempler, og den første

¹⁷¹ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 165

¹⁷² Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 166

¹⁷³ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 167

teksten som er «ovenfra» starter slik: «Dagen tekst handler om nåde. Det er det nye ord som kom med Jesus....mens den andre teksten som er «nedenfra» starter slik: «Hun fylte 50 år i dag. Festen er over. Den var hyggelig, men hun er ikke helt glad. Nå ligger hun i senga og tenker på livet som har vært....¹⁷⁴ Den første teksten er klart bibelsk, mens den andre teksten tar for seg det vanlige livet her og nå. Kanskje den beste løsningen hadde vært å kunne kombinere begge disse to måtene å tale på? En kan for eksempel begynne prekenen «nedenfra» og deretter ta den mer «ovenfra» og så til sist, avslutte «nedenfra».

4.3. Oppsummering

Halvor Nordhaug nevner Åndens gjerning som det grunnleggende i en preken. Gjennom forkynnerens formidling av Ordet, virker Ånden i tilhørernes hjerter. Ordet om Kristus, nåden og forsoningen i Jesus Kristus, må være det sentrale i prekenen.

Nordhaug peker på vekselvirkningen mellom forkynneren og Ånden. Forkynneren må forberede seg nøye og prøve og sette seg inn i tilhørernes hverdag, samtidig som Ordet blir forkynt rett. Nordhaug er kritisk til Karl Barths dialektiske teologi der kun den eksegerete prekenen er viktig. Da tar ikke predikanten hensyn til tilhørernes hverdag. Det er bra om forkynneren også kan bruke eksempler fra sitt eget liv.

Nordhaug er altså mye opptatt av *hvordan* en formidler Ordet.

Nordhaug nevner dette med at en preker slik at budskapet blir virkelighets-nært. Er ikke budskapet nært for predikanten, blir det heller ikke nært for dem det forkynnes for.

Og Nordhaug tar opp dette med bruk av visuelle hjelpemidler og fortellinger som en del av prekenen.

En bør unngå å begynne med det abstrakte, for eksempel rett på bibelstoff. Begynn heller med noe livsnært, altså *nedenfra*, noe som dagens mennesker kan relatere seg til. Etterpå kan en gå over til utlegging av Ordet, som er *ovenfra*.

¹⁷⁴ Nordhaug, *Så mitt hus kan bli fullt*, side 168

Nordhaug skriver og om predikantens møte med modernismen og postmodernismen og de utfordringer dette har i forhold til prekenen. Han er inne på ulike måter å forkynne på som gjør det lettere å møte disse ideologienes behov.

Så tar Nordhaug opp dette med bibel-undervisning, særlig hos den oppvoksende slekt, hvor bibelkunnskapen er mindre enn tidligere.

I forkynnelsen vektlegger altså Nordhaug de bibelske sannheter. Han tar og opp relevante spørsmål om hvordan vi møter dagens moderne samfunn og den yngre generasjonen som har mindre kunnskap om den kristne tro. Her tror jeg alle predikanter har noe å lære om hvordan evangeliet kan forkynnes i en modernistisk og postmodernistisk virkelighet.

5. DRØFTING

5.1. Innledning

Min oppgave om prekenutviklingen fra 1950, har sitt utgangspunkt i Confessio Augustana, artikkel (CA) nr 7 der det står: «Vi lærer at det alltid vil forbli én hellig kirke. Kirken er forsamlingen av de hellige, der evangeliet blir lært rett, og sakramentene blir rett forvaltet.»¹⁷⁵ Nå har jeg studert likheter og ulikheter i prekenforståelsene til teologene, forkynnerne og forfatterne: Olav Valen-Sendstad, Carl Fredrik Wisløff og Halvor Nordhaug. Mitt hovedinntrykk er at Olav Valen-Sendstad og Carl Fredrik Wisløff har mer til felles i sine meninger og oppfatninger om preken og prekenforståelse enn Halvor Nordhaug har med de andre to. Samtidig er det likevel en del forskjeller mellom Olav Valen-Sendstad og Carl Fredrik Wisløff sine meninger om dette emnet. Halvor Nordhaug er den som skiller seg mest ut av disse tre når det gjelder prekenforståelse. Når jeg skal vurdere disse tre personene opp mot hverandre, vil jeg forsøke å drøfte hovedtemaene som hver av disse har satt lys på. Selv om det er andre nyanser mellom disse tre som kunne vært nevnt i oppgaven, er det begrenset hvor mange detaljer en kan få med. Derfor velger jeg å konsentrere meg om å ta utgangspunkt i deres prekenforståelser.

Disse forfatterne og forkynnerne er selvsagt preget av sin bakgrunn og den tiden de levde/lever i. Valen-Sendstad og Wisløff har mest fokus på det dogmatiske. Valen-Sendstad vektlegger det dogmatiske veldig tydelig og begge fremhever at «Ordet alene» er det grunnleggende i forkynnelsen. Men samtidig har Wisløff òg med det personlige vitnesbyrdet.

At evangeliet «blir lært rett», er det sentrale i oppgaven min. Både Valen-Sendstad og Wisløff legger tydelig vekt på dette. Nordhaug gjør òg det. Han legger likevel mest vekt på hvordan prekenen blir formidlet og forstått, men samtidig mindre vekt på det dogmatiske. Det kunne vært interessant å vite hvordan Nordhaug hadde klassifisert Valen-Sendstad. Ellers har Nordhaug kommentert Wisløffs prekenlærebok, særlig om lov og evangelium.

¹⁷⁵ <http://www.delk.no/bergen/ressurs/ca.htm>

Dette store spennet i forståelsen av hva som er viktig i en preken, viser hvor forskjellig en kan oppfatte og se på ting, og hva den enkelte forfatter prioriterer. Når alt kommer til alt, mener jeg at det hele «kokes ned» til noen viktige spørsmål: Hva er det aller viktigste i en prekenforståelse? Og hva er og hvor finner en kilden til det en forkynner? Hva er den enkeltes oppfatning om dette emnet og hvordan er deres forståelse av hva som er en sann og riktig preken?

Er kilden Guds Ord Bibelen, med alle sine 66 bøker? Eller er kilden fra andre steder og filosofer som for eksempel: Platon, Aristoteles eller Kant? Disse representerer ulike ideologier om hva som er rett og sant. Dersom prekenforståelsen ikke samsvarer med Guds Ord, er hovedkilden fra et annet sted. Hvor er grunnlaget og inspirasjonen for prekenen? Går den på kompromiss med Guds Ord? Dette er spørsmål vi alltid må stille oss. Derfor er det svært viktig å ha god kjennskap til hva som står skrevet i Guds Ord. Noen ganger er det nødvendig å bruke kilder utenom Bibelen, som for eksempel kirkehistorie og systematisk teologi.

Vi må òg være villige og i stand til å se Guds Ord gjennom andres øyne, det er ikke nok å bare stole på egen bibelforståelse og teologiske oppfatninger. Også vi er preget av vår samtid og den vestlige måten å tenke på. Vi leser Bibelen gjennom «vestens briller», som stort sett preget av opplysningstiden, modernismen og postmodernismen.

På grunn av den store forflytningen av mennesker som skjer i dag, migrasjonen og globaliseringen, må vi ikke glemme at vi derfor møter mennesker med andre og nye tanker og oppfatninger enn vi er vant med. Da tenker jeg for eksempel på fedredyrkelse eller New Age, som blant annet bruker ulike metoder for behandling av sykdommer. I Afrika kan enkelte, også kristne, oppleve å ikke få hjelp i menigheten for sykdommen sin. Derfor oppsøker de gjerne en heksedoktor, men dette skjer ikke bare i Afrika, alternativ behandling brukes òg i Norge.

Kirken er nødt til å møte disse spørsmålene. Utfordringen blir hvordan vi skal forholde oss til ulike typer av nyreligiøsitet? Det er enklest å bare være en passiv tilskuer. Eller tar vi utfordringen og finner løsninger og svar ut fra Guds Ord? Bibelen tar direkte opp noen av disse spørsmålene, for eksempel dette med å oppsøke alternative behandlingsmetoder eller

heksedoktorer.¹⁷⁶

Nå tar riktignok verken Valen-Sendstad, Wisløff eller Nordhaug opp denne problemstillingen, men jeg mener at også slike spørsmål er viktige å belyse når en skal nå ut med evangeliet i dagens moderne samfunn. Dette er spørsmål som før bare var aktuelle for misjonærer i Afrika og Asia, men som i dag er like aktuelle her i vesten og Norge som mer og mer er blitt et flerkulturelt samfunn.

Først vil jeg ta for meg Confessio Augustana, artikkel 7. Deretter vil jeg drøfter hvordan Valen-Sendstad, Wisløff og Nordhaug forholder seg til C.A. Så vil jeg drøfte prekenforståelsene deres, sett i forhold hverandre, og til sist avslutte med en konklusjon.

5.1.2. *Confessio Augustana, artikkel 7*

Slik lyder Confessio Augustana, den Augsburgske bekjennelsen, artikkel 7:

«Vi lærer at det alltid vil forbli én hellig kirke. Kirken er forsamlingen av de hellige, der evangeliet blir lært rett, og sakramentene blir rett forvaltet.»¹⁷⁷

Denne artikkelen vil jeg påstå er veldig essensiell. Det er klart at de fleste vil nok være enig i denne bekjennelsen, også andre kirkesamfunn. Særlig viktig er setningen: «der evangeliet blir lært rett». Her ligger både en utfordring og formaning. Bibelen sier at ikke mange må bli lærere.¹⁷⁸ En predikant og bibellærer har derfor et stort ansvar når de utfører forkynneroppgaven. Her er det veldig lett å gå feil. Det har både Guds Ord og kirkehistorien vist. Opp gjennom tidene har det vært mange teologiske stridigheter, derfor må en bibellærer og forkynner sette seg grundig inn i de mange disipliner som finnes for å få et tilstrekkelig læregrunnlag. Ikke minst tror jeg at det er viktig at alle predikanter prøver sitt eget teologiske og bibelske ståsted. En må være sannhetssøkende, noe som også bør gjelde enhver moden kristen.¹⁷⁹ Derfor tror jeg at det er viktig med en teologisk utdanning for bibellærere. Ulike fag som gresk, hebraisk, filosofi, systematisk teologi og kirkehistorie er viktige elementer for å kunne tilegne seg objektiv kunnskap om kristen tro og lære.

¹⁷⁶ 1 Krønikebok 10,13-14

¹⁷⁷ <http://www.delk.no/bergen/ressurs/ca.htm>

¹⁷⁸ Jakobs brev 3,1

¹⁷⁹ 2 Tessalonikerbrev 2,1-12

Tanken om at en aldri vil møte på vranglære, er naiv og feil tankegang. Og det er uheldig å tro at: nå har en forstått alt. Dessuten sier Bibelen at en ser stykkevis og delt.¹⁸⁰

5.2. Drøfting av Olav Valen-Sendstad, Carl Fredrik Wisløff og Halvor Nordhaug sine prekenforståelser

Jeg vil forsøke å få frem hva disse tre mener er viktig når det gjelder grunnlaget for prekenen og prekenforståelsen. Her er som nevnt, en del variasjoner fra Valen-Sendstad og Wisløff på den ene siden, til Nordhaug på den andre. Det er også mindre forskjeller mellom de to førstnevnte personene.

5.2.1. *Lov og evangelium*

Valen-Sendstad hevder at «lov og evangelium» har til hensikt å virke til sann omvendelse og tro, sann gjenfødelse og helliggjørelse, samtidig som Den Hellige Ånd stadfester dette i hjertene. Han mener dette er nødvendig og rett, dogmatisk sett, som grunnlag for en sann forkynnelse. Wisløff peker på at «lov og evangelium» først og fremst setter lyset på syndene våre og Guds vrede over synden.

De fleste predikanter, både før og nå, er nok enige i at en rett og sann forkynnelse er helt essensielt. Hva vil det i praksis si å forkynne evangeliet rett? Valen-Sendstad mener forkynnelsen må virke til sann omvendelse og tro. Men det kan også være snakk om «utilstrekkelig» omvendelse og tro. Nå vet vi at Jesus selv sier at ikke alle som sier Herre Herre vil komme inn i himlenes rike, men kun de som gjør hans Fars vilje.¹⁸¹ Her berører vi flere viktige spørsmål, både semantisk og teologisk. Hvordan skal omvendelse bli forstått etter bibelsk standard, eller etter Det Nye Testaments standard? Rett nok betyr omvendelse bokstavelig talt, å forandre tanken, men bare dette er altfor lettvin. Når en studerer ordet omvendelse, må en først se på hvilken kontekst det er brukt i. Da oppdager en raskt at omvendelse omfatter mye mer enn bare å forandre tanken. Dersom en leser Luther og annen reformatorisk litteratur, finner en ut at omvendelse ikke bare betyr å tenke på en ny måte. Jesus sa selv at omvendelse har å gjøre med syndenes forlatelse, et budskap som skal

¹⁸⁰ Matteus 28,20

¹⁸¹ Matteus 7,21-23

forkynnes for alle folkeslag.¹⁸² Hva «sann» omvendelse er, blir derfor et viktig teologisk spørsmål, ikke minst som grunnlag for forkynnelsen. Omvendelse og syndenes forlatelse bør være hovedbudskapet. Jeg tror at når evangeliet blir forkynt på denne måten, virker Gud ved sin Ånd til omvendelse og mennesket blir satt fri til å følge Jesus.

Nå utdyper ikke Valen-Sendstad noe særlig hva han mener med sann omvendelse og tro, sann gjenfødelse og helliggjørelse i motsetning til Wisløff. Jeg tror at Valen-Sendstad og Wisløff stort sett er enige her, ihvertfall enige om at det er viktig å forkynne «lov og evangelium». Men så må en stille spørsmålet: Hva sier Bibelen at loven og evangeliet er? «»Lov og evangelium» kan lett bli et slags slagord. Slik jeg forstår Bibelen, er det loven som viser sannheten om hvem Gud er, CA artikkel 1, og sannheten om hvem mennesket er, CA artikkel 2.¹⁸³ Artikkel 1 forteller at Gud er hellig og rettferdig. Han krever fullstendig perfektjon. Artikkel 2 taler om arvesynden og sannheten om hvem mennesket er. Uten Kristus er mennesket i en håpløs forfatning. Men når loven blir forkynt på denne måten, kan Gud virke i mennesket slik at det ser behovet for en som kan frelse dem ut av denne fortapte, håpløse tilstanden. Så kommer CA artikkel 3 inn, angående Jesus Kristus, som er nåden og frelsen.¹⁸⁴ Han som ble knust av Gud selv, og tok på seg menneskenes synder og misgjerninger.¹⁸⁵

Nordhaug er også inne på «lov og evangelium», men ikke i samme grad som Valen-Sendstad og Wisløff. Men han nevner dette med lønn og gjerninger i forhold til loven som fører til døden. Han viser og til evangeliet med budskapet om syndenes forlatelse.

For Valen-Sendstad er det av avgjørende betydning at det blir forkynt om lov og evangelium og at forkynnelsen ikke er mennesketanker. Han understreker dette med «Ordet alene». Wisløff er òg inne på den samme tanken: den kristne forkynner er ingen filosof, men en bibellærer. Oppsummert om Valen-Sendstad og Wisløffs prekenforståelse, blir spørsmålet: Hvor er kilden når en preker, er det Ordet alene, eller blander en inn den menneskelige fornuft?

Skillet mellom Ordet og fornuften kan i noen tilfeller bli for skarpt. Det kan vel tenkes at noe

¹⁸² Lukas 24,27

¹⁸³ <http://www.delk.no/bergen/ressurs/ca.htm#1>

¹⁸⁴ <http://www.delk.no/bergen/ressurs/ca.htm#3>

¹⁸⁵ Jesaja 53,10

av den menneskelige fornuft faktisk har sin rot i det guddommelige, og derfor går den nødvendigvis ikke imot Guds Ord. Det kan også være positive ting i andre religioner og ideologier, som for eksempel gode leveregler som ikke alltid er i strid med Guds Ord. På den andre siden advarer Bibelen oss klart og tydelig mot denne verdens visdom som er: jordisk, sanselig og djevelsk.¹⁸⁶ Da blir utfordringen å ikke gå på kompromiss, men finne en balanse mellom disse to, Guds ord og den guddommelige skapte fornuften. Det kan være mye bra utenom «Ordet alene», men det er viktig å skille rett.

Skal en nå mennesker i andre religioner eller ideologier, må en se etter fellestrekk som kan fungere som brobygging mellom Guds ord, evangeliet, og livsanskuelsen til disse menneskene. Et eksempel er fra Det Nye Testamentet da Paulus stod frem på Areopagos og talte for de atenske menn. Paulus skjønnte at disse menneskene var religiøse, for han hadde funnet innskriften: «For en ukjent Gud». Denne ukjente guden var nemlig den samme Gud som Paulus forkynnte. Paulus brukte altså denne innskriften som brobygging når han forkynnte evangeliet for atenerne.¹⁸⁷ Ja, vi skal forkynne Ordet alene, men elementer som folk gjenkjenner og kan relatere seg til, er også viktige.

På dette området har Nordhaug et poeng, han mener det er viktig å formidle evangeliet på en forståelig måte, slik at budskapet når inn og blir forstått av menneskene. Og «lov og evangelium» skal forkynnes for alle, og til alle tider. Dette budskapet må ikke forandres og det blir heller aldri for gammelt, så lenge himmel og jord består.

Wisløff viser til de lutherske bekjennelsesskrifter hvor det står at en må «føle» og «erfare» Guds vrede. Augustana sier det samme, «conscientia perterrefacta», som betyr en sønderknust samvittighet. Her mener jeg at Wisløff har et godt poeng. Paulus sier i Korinterbrevet at det som virker til sorg og fører til omvendelse, er en gudelig sorg. Her er en forskjell, en kommer altså til erkjennelsen av at det livet en har ført, er et alvorlig lovbrudd mot Gud. En annen form for sorg, er den egoistiske sorg, en verdslig sorg som fører til død.¹⁸⁸ Egoistisk sorg er å synes synd på seg selv på grunn av den situasjonen en har kommet i, men en glemmer Gud i sorgen. Men en gudelig sorg, er en sorg ovenfor Gud, fordi en ser at en har

¹⁸⁶ Jakobs brev 3,13-18

¹⁸⁷ Acta 17,22-28

¹⁸⁸ 2 Korinterbrev 7,8-10

syndet mot Ham. Det er den sorg som fører til sann omvendelse.

5.2.2. Fristelsen til å bruke «skammelige snikveier» i forkynnelsen

Valen-Sendstad nevner dette med «skammelige snikveier» i forkynnelsen. Det må ikke brukes manipulerende hjelpemidler, som for eksempel musikk, stemmeleie og så videre, for å skape en oppkonstruert stemning. Han mener «Ordet alene» er nok. Hva ville han ment om Nordhaugs måte å formidle evangeliet på? Ville han sagt at Nordhaug bruker «skammelige snikveier»? Etter mitt skjønn kan jeg ikke se at Nordhaug bruker «skammelige snikveier». Men han vektlegger at det en ønsker å formidle, samtidig skal forstås på en enkel og grei måte. Da kan det blant annet brukes visuelle hjelpemidler eller fortellinger, slik at budskapet ikke virker for abstrakt og ukjent for tilhørerne. Nordhaug mener at en ikke må ha for høy terskel eller holde en «ovenfra og ned»- preken, men snakke på et nivå som folk forstår. Denne måten å preke på går nok imot Valen-Sendstad sin prekenen-forståelse. Både Valen-Sendstad og tildels Wisløff virker mer abstrakte i forkynnelsen og bruker mindre konkrete og relaterte eksempler fra dagliglivet. Alle tre har likevel gode poeng. Men de forkynte Ordet under ulike tidsperioder og samfunnet har endret seg på mange måter etter 1950.

Tidligere preget kristendommen norsk samfunnsliv i mye større grad enn nå og kristendom var lenge et eget fag i skolen. Slik er det ikke i dag. Derfor ser vi nå at den oppvoksende generasjonen har veldig lite kunnskap om den kristne tro i forhold til før. Undervisningen i kirken var kanskje mer abstrakt og ovenfra og ned på 50- og 60-tallet. Men i grunnskolene fikk elevene likevel bedre basiskunnskap fra Bibelen siden de hadde bibelhistorie som eget fag, dermed var det lettere for dem å forstå budskapet i evangeliet. I dag må en begynne på et annet nivå for å få barn og unge til å forstå det sentrale i evangeliet. Her har blant annet kristent barnearbeid i kirkene og i søndagskolene en viktig oppgave med å formidle det kristne budskapet til barna og de unge.

Dagens samfunn er blitt mer «underholdningsavhengig», særlig etter at TV kom, og dette har virket både til godt og vondt. Både barna, ungdommene og til og med de voksne er blitt vant til å bli underholdt fra mange ulike kanaler, få alt «servert på et fat» alt etter smak og behag, noe som ofte gir en kortvarig form for tilfredsstillelse. For å sette det på spissen: dersom

menneskene helst bare vil bli underholdt, vil de kanskje at forkynnelsen av evangeliet også skal være underholdende for dem. De vil ikke ha en forkynnelse som fornærmer eller «krever» noe. Da vil de neppe få åpenbaring om at de er fortapte syndere og derfor trenger en frelser .

Ville Valen-Sendstad og Wisløff tilpasset seg en slik form for «underholdnings-forkynnelse»? De som hevdet at «Ordet alene» er tilstrekkelig, ville nok fått store problemer med slike prekener. Dette med underholding i dagens samfunn gjør at fristelsen blir større til å bruke «skammelige snikveier», som Valen-Sendstad er inne på. Hvordan blir «Ordet alene» forkynt?

Nå ville nok Wisløff ha tenkt litt annerledes, han la også vekt på at en skulle bruke eksempler fra egen troserfaring i prekenen. Men er Guds Ord nok? Er Guds Ord tilstrekkelig når en formidler evangeliet? Jeg vil si at det er det absolutt. Det er ut fra Bibelen vi forkynner evangeliet og det er ved «Ordet alene» at mennesket får åpenbaring og blir i stand til å følge Jesus. Likevel er det viktig med et godt og relevant språk i prekenen slik at tilhørerne oppfatter budskapet. Dette er også en arv etter Luther da han oversatte Bibelen til tysk, fordi han ville at alle skulle få lese Ordet selv. Minst like viktig er dette når det drives misjon blant unådde folkegrupper. Misjonæren må sette seg inn i den nye kulturen og prøve å få Bibelen oversatt til deres eget språk, slik at evangeliet kan forkynnes også for dem. Men som Wisløff nevner, det er kun Guds Ånd etter at Ordet er blitt forkynt, som kan overbevise mennesket om at det er en synder og er fortapt i sin håpløse tilstand, og at det trengs omvendelse og syndenes forlatelse.

5.2.3. Bibelsk forkynnelse

Valen-Sendstad nevner at det er sjelden han hører bibelsk forkynnelse, da det er mange falske røster. Her peker Valen-Sendstad på noe konkret i oppgaven min, nemlig CA artikkel 7, der det står at «evangeliet blir forkynt rett». Han mener det er altfor mye verdslig og «liberal» forkynnelse. Her tror jeg Valen-Sendstad er inne på et problem som ikke bare var aktuelt da, men som har vært et problem siden ur-kirkens begynnelse og frem til i dag. Jeg tror ikke at vi skal bli overrasket over at det er slik, men heller bli overrasket om vi ikke hører falsk forkynnelse. Det Nye Testamentet sier at det vil finnes falsk forkynnelse og vranglære i

kirken.¹⁸⁹ Ikke bare i andre kirkesamfunn rundt i verden, men faktisk i våre egne menigheter. Det Nye Testamente taler blant annet om «glupske ulver» som ikke skåner hjorden, men som lokker de troende etter seg.¹⁹⁰ Kristne må derfor være bevisst på slike farer i menigheten og kjenne Bibelen. Ikke minst gjelder dette predikanter og prester. Man må ikke bare stole på lederne og «slappe av», og skylde på disse om noe går galt. Alle er ansvarlige for at budskapet samstemmer med Guds ord og den overleverte tradisjonen. Selvsagt har lærere, predikanter og prester et større ansvar, de skal òg få en strengere dom, som Guds ord sier.

Wisløff hevder også at mye av forkynnelsen mangler *bibelsk substans*. Han mener det er for mye tankespinn og følelsesbølger. Prekenen skal være Skriftens Kristus-vitnesbyrd og det må forkynnes om synd og omvendelse, det som er det helt sentrale i evangeliet. Nordhaug er inne på at den kristne preken skal inneholde de gode nyhetene om Jesus Kristus i evangeliene, som også er helt sentralt. Men Nordhaug vektlegger ikke det dogmatiske i samme grad som Valen-Sendstad og Wisløff. Nordhaug er likevel opptatt av det dogmatiske og den rette lære, men dette kommer ikke så klart frem i hans prekenforståelse. Han nevner ulike spørsmål som for eksempel syndens konsekvens og at vi ved evangeliet får syndenes forlatelse.

Jeg er nok mest enig med Wisløff og Valen-Sendstad når det gjelder det grunnleggende og dogmatiske, men er også enig med Nordhaug i at det er viktig å formidle budskapet på en forståelig og relevant måte.

Dagens tilhørere er rett nok et «helt annet» publikum enn på 50- og 70-tallet. Likevel har jeg vanskelig for å se at dette skal gå på bekostningen av det dogmatiske. Ja, vi må formidle budskapet på en annen måte i dag enn tidligere, særlig til barne og ungdomsgenerasjonen som har lite kristendoms-kunnskap. Ordet må forkynnes slik at de både lærer og blir kjent med evangeliet, samtidig som Den Hellige Ånd gir åpenbaring og virker til menneskers frelse. Omvendelse og syndenes forlatelse må forkynnes til alle tider uavhengig av kultur og strømninger i tiden. Evangeliet har ikke mistet sin kraft. Ordet er like virkekraftig i dag som da de første kristne forkynnte evangeliet.

Responsen på evangeliet kan være varierende. Det var det også da Jesus sendte ut to og to til

¹⁸⁹ Matteus 7,15-20; 10,16; Acta 20,29-32

¹⁹⁰ Acta 20, 29-32

å forkynne, de skulle riste av seg støvet på beina til et vitnesbyrd mot dem som ikke ville ta imot dem.¹⁹¹ Der en har sent ut misjonærer til ulike steder i verden, har det vært varierende respons. Noen steder har en lykkes bra, folk har tatt imot budskapet, mens andre steder er det lite eller ingen resultater. Ikke alle som hører evangeliet, tar imot det med glede. Selv om vi forkynner evangeliet med visdom, blir ikke budskapet akseptert over alt. Noen ganger kan årsaken til dårlig respons, være at forkynnelsen er blitt formidlet uviselig.

Når det gjelder bruk av språket, viser Nordhaug til Karl Barth som mente at vi bare skulle eksegere teksten og så forkynne Ordet. Dette blir litt for enkelt. Ordet skal forkynnes, men på en slik måte at folk skjønner språket og blir i stand til å relatere budskapet inn i sine egne liv. En må formidle budskapet på en måte som skaper interesse og til og med nysgjerrighet hos folk. Vi skal ikke bruke «skammelige snikveier», men kan godt bruke ulike og gode hjelpemidler, for eksempel virtuelle. Det kan være lurt å først å forkynne på en «nedenfra» måte for så gå over til en «ovenfra og ned» måte, slik Nordhaug nevner.

Ville Valen-Sendstad kalt Nordhaug for en «liberal» forkynner siden han ikke nevner det dogmatiske noe særlig? Valen-Sendstad pekte på at alle har dogmer, både jøder, muslimer, humanister og buddhister. Hvor kommer tankegodset fra? Alle prekener bør ha sitt fundament i Bibelen. Derfor bør en alltid tenke over og se etter om budskapet har dekning i Guds Ord. Alle kan nok mer eller mindre forkynne på en feil måte til tider. En del av budskapet vil være Guds Ord, mens noe kan komme fra andre kilder.

Prekenen er i utgangspunktet ment å bygge på Bibelen, men noe av forkynnelsen kan ofte stå i fare for å bli farget av kulturen i landet. Vi kan for eksempel snakke om vestlig eller afrikansk kristendom eller en slags «lett blanding» av kristendom og hedensk tradisjon og kultur. En bør derfor studere kirkehistorie og systematisk teologi slik at en kan sette kristendommen inn i et større perspektiv. Vi får da nye vinklinger og kan lettere balansere forkynnelsen i forhold til bibelsk kristendom. Vi kommer kanskje aldri helt i mål, men forkynnelsen bør alltid ha med hovedelementene i bibelsk kristendom. Derfor liker jeg slagordene til reformatorene *ad fontes*, tilbake til kildene.¹⁹²

¹⁹¹ Lukas 9,1-6

¹⁹² McGrath, Alister E., *Christian Theology: An Introduction*, side 58

Tabellen til Valen-Sendstad sammenligner prekener som er: sanne, problematiske, likegyldige og falske. Valen-Sendstad har med eksempler på ulike prekentyper. Han nevner dette med at alle skal frem for Kristi domstol. Vi er alle fortapte i oss selv, derfor nevner han to gode, sanne prekener som tar opp dette emnet. Vår fortapte tilstand utenfor Kristus, nevner også Wisløff, men jeg kan ikke se at Nordhaug er inne på dette. Både Valen-Sendstad og Wisløff tar opp noe som er veldig viktig i forkynnelsen, nemlig at budskapet skal være sant og helt. Forkynnelse om menneskets fortapte tilstand har ikke til hensikt å holde oss der, uten håp. Men dette skal vekke alvoret i oss om vår situasjon ovenfor Gud, slik at vi ber Gud om nåde og erkjenner vår syndige tilstand og tilkortkommenhet. Det finnes ikke i oss selv noen mulighet til å gjøre opp for bruddet med Gud. Nordhaug nevner ikke dette temaet, som han antakelig ikke vektlegger like mye.

Valen-Sendstad viser til en annen gruppe forkynnere som han mener er tildels bra, men likevel har for vage prekener og bruker Bibelen feil. Han mener at de også har mangelfull kunnskap om kirkefedrene. Vi må lære og vite hva kirkefedrene våre stod for og ikke minst hva Guds Ord sier. Hvorfor? Jo, fordi dette handler om hvordan Gud griper inn i forhold til menneskenes frelse. Forståelsen om dette emnet får konsekvenser i forhold til hvordan vi forkynner. Denne problemstillingen berører også temaet «skammelige snikveier», som Valen-Sendstad er inne på. Virker Gud alene gjennom Ordet under forkynnelsen, eller brukes det også «skammelige snikveier»? Når Ordet blir forkynt, virker Gud med sin Ånd. Samvittigheten vekkes overfor Gud om vår fortapte tilstand, og en begynner å kalle på Gud. Uten at dette skjer, er en ikke i stand til å se at en er forlagt og trenger nåde. Med dette mener jeg at det ikke er ut fra vår frie vilje vi velger Gud, men det er Gud som velger oss. Derfor tror jeg ikke at viljen vår er fri, den er trellbundet, som Bibelen og Luther hevder.¹⁹³ Når mennesker velger å følge Jesus, er det fordi Han virker på oss med sin Ånd. Han kaller på oss og vi kan velge å følge ham. Det er bare Valen-Sendstad som tar opp temaet om den frie viljen. Jeg synes det er bra at han poengterer dette så ettertrykkelig. Jeg har selv snakket med flere som ikke tror. De ønsker å tro, men får det ikke til. Det er nettopp det som er problemet. En kan ikke bare bestemme seg for å tro på Jesus. Gud må ved sin Ånd skape troen og virke i oss til å ville følge Jesus.

¹⁹³ Romerbrevet 7,15-20

5.2.4. Forkynnerens karakter

Når det gjelder forkynnerens karakter, hevder Valen-Sendstad ganske bestemt at predikanten må være en sann hyrde. Bibelen sier at noen forkynnere kan være som ulv i fåreklær, utvendig fjåge, men likegyldige for sjelenes frelse. Valen-Sendstad mener at menigheten ikke må ta det for gitt at en har sanne lærere og forkynnere. Hva hjelper det om predikanten ser tekkelig og grei ut hvis han ikke kompromissløst forkynner det hele og sanne evangelium? Budskapet kan høres ekte ut, men er likevel ikke helt sant. Og presentasjonen kan virke profesjonell. Her har Valen-Sendstad et viktig poeng, menigheten må være på vakt.

Forkynneren bør stille seg noen grunnleggende spørsmål om kilden til prekenforståelsen. Mange vil hevde at kilden bør være «Ordet alene». Men dagens samfunn er svært ulikt den tiden Bibelen ble skrevet på. Og vi leser Bibelen gjennom vestens «briller». Predikanten må prøve å gjøre bibelteksten relevant for det moderne mennesket.

Wisløff nevner også at den kristne forkynner er ingen filosof, men en skriftlærer. Her er Wisløff på linje med Valen-Sendstad. Han hevder at det ikke må være for mye « tankespinn» i forkynnelsen som må være grunnfestet i Ordet.

5.2.5. Problemet med den «frie vilje»

Valen-Sendstad er den eneste som tar opp dette med fri vilje. I teologien er fri vilje ett av temaene. Men jeg kan ikke huske å ha hørt en predikant som sier at vi ikke har fri vilje. Valen-Sendstad hevder at den frie vilje har sin rot i Kants tenkning. Også Pelagius som levde 355-435 e. Kr., har tanker om den frie vilje, så Kant er ikke den første.¹⁹⁴ Jeg må medgi at Valen-Sendstad har et godt poeng. Hvor kommer tanken om den frie vilje fra? Ihvertfall ikke fra Bibelen. Det kan kanskje være vage vers som går ut på at vi må velge å søke Herren mens det ennå er tid.¹⁹⁵ Her må vi altså ta et valg, men det betyr likevel ikke at viljen er fri. Poenget til Valen-Sendstad er at viljen vår er underlagt ting utenfor oss selv. De valg vi gjør, baserer seg på all kunnskap og erfaring vi har. Når det er snakk om synd, er ingen i stand til å leve syndfritt, bortsett fra Kristus. Her er det ikke mye fri vilje. Det er en fin tanke og noe i det naturlige mennesket som ønsker å tro at viljen er fri. Hadde det bare vært så enkelt. Luthers

¹⁹⁴ McGrath, Alister E., *The Christian Theology Reader*, side 420-421

¹⁹⁵ Jesaja 55,6

bok om «Den trellbundne vilje», viser at viljen er underlagt visse ytre styrende elementer. I boken tar Luther opp den trellbundne vilje i forhold til synd. Valen-Sendstad påpeker at vi ikke kan velge å tro eller velge å bli frelst. Når en gjør valg i livet, er disse valgene et resultat av vår kunnskap og erfaring, vår dømmekraft og miljøet. Gud velger oss, det er ikke vi som velger ham, eller som Jesus sier: «Dere har ikke utvalgt meg, men jeg har utvalgt dere.»¹⁹⁶ Videre tar Valen-Sendstad opp dette med den frie vilje i forbindelse med hvordan *lov og evangelium* skal forkynnes, for å skape en helhet. Han mener at det er viktig at dette blir rett forkynt, for det har vært mye upresis forkynnelse om den såkalte «frie vilje».

5.2.6. Korsets gåte

Valen-Sendstad tar opp dette at evangeliet er et anstøt for jøder og en dårskap for hedninger. Evangeliet virker med andre ord forskjellig. Men for de som kommer til tro, vil evangeliets mysterium bli forklart. Plutselig ser en at budskapet faktisk gjelder en selv. En ser sin egen tilkortkommenhet og håpløse tilstand og behovet for en frelser. Wisløff og Nordhaug nevner dette med forkynnelsen av korset og frelsen gjennom Jesu fullbrakte verk. Men Valen-Sendstad er den som særlig går inn på problematikken med at korset kan vekke anstøt. Jeg tror de fleste teologene i dag også mener dette er et viktig tema. Selv om evangeliet blir klart forkynt, med «lov og evangelium», og på en engasjerende og relevant måte, vil det ofte være noen som ikke er like begeistret over budskapet, eller som tar anstøt. Dette sier Skriften veldig klart.¹⁹⁷ Kan hende budskapet provoserer, men i det minste har forkynnelsen vekket reaksjoner og engasjement. Det som blir forkynt, passer heller ikke alltid inn i tilhørernes virkelighetsoppfatning. For det naturlige mennesket som i utgangspunktet søker seg selv, er ondt og hater Gud som overgav det til et slikt sinn.¹⁹⁸ Predikanten skal selvsagt ikke fornærme noen med vilje, men være viselig. Men forkynner en «lov og evangelium», vil trolig noen ta anstøt. Predikanten kan vel ikke regne med at alle taler godt om ham.¹⁹⁹ Her er det selvfølgelig en balanse. Kritikk og misnøye kan også være berettiget av og til, særlig dersom det forkynnes uviselig eller ubibelsk.

Wisløff hevder at vår forkynnelse ikke er med «visdoms overtalende ord, men med Ånds og

¹⁹⁶ Johannes 15,16

¹⁹⁷ 1 Korinterbrev 1,18-24

¹⁹⁸ Romerbrevet 1,28-32

¹⁹⁹ Lukas 6,26

krafts bevis». En annen grøft i forkynnelsen kan være at en forsøker å gjøre alt forståelig. Noe av budskapet ut i fra Skriften, vil ikke nødvendigvis bli forstått av det naturlige menneske, da det er Guds Ånd som må påvirke hjertene.

Forkynneren må være klar over at det ikke er veltalenheten hans som skal overbevise menneskene, Gud må overbevise.

Hvis en skal bli gjenfødt, må Guds Ånd virke. Verken predikantens taleferdighet eller innsikt kan få mennesker frelst.

Folk kan alltid samle seg om ideer de blir overbevist om. Men vår kristne tro er mer enn noen ideer, den er selve livet. Troen blir ikke bare et tillegg til alt det andre vi har. Det er ikke slik at vi for eksempel har hus, bil, jobb, mat og så har vi troen. Nei, troen gjennomsyrrer hele livet. Den påvirker hvordan vi tenker og lever. En sann tro får følger for livsførselen. Den som blir i Kristus, bærer frukt mens han lever. Dette tror jeg er et kjennetegn hos sanne troende. Men kristne kan selvsagt synde og gjøre feil, men det bør være en positiv forskjell hos de troende.²⁰⁰

5.2.7. *Forskjellige prekentyper*

Valen-Sendstad tar opp forskjellige typer prekener, det samme gjør Nordhaug, mens Wisløff viser til sin egen prekenforståelse og måter en ikke bør preke på.

Valen-Sendstad har tabeller over ulike typer prekener og kategoriserer disse. Både Valen-Sendstad og Wisløff, særlig den første, er opptatt av det dogmatiske. Det vil si å forkynne evangeliet rett, forkynne «lov og evangelium» og sann omvendelse. Nordhaug er mer opptatt av hvordan budskapet skal formidles, om det skal formidles *oven-fra-ned* eller *nedenfra*. Alle disse elementene er viktige, både dogmatikken og hvordan det bør formidles. Begge deler hører med i helheten, og burde derfor kanskje vektlegges likt. Men Nordhaug kunne vært mer tydelig på dogmatikken i sin prekenlærebok. Kanskje Nordhaug mener at dogmatikken ikke har sin plass i denne læreboken, bare i selve teologistudiet? Når jeg skriver om disse personene, så vurderer jeg dem først og fremst ut i fra deres egne bøker. Jeg regner med at det er et rimelig bra samsvar mellom disse lærebøkene og forfatterens personlige oppfatninger.

²⁰⁰ Johannes 5,1-11

Både Valen-Sendstad og Nordhaug gir konkrete eksempler på hva en preken skal være. Valen-Sendstad viser hvordan prekenen kan bli mere dogmatisk riktig og Nordhaug peker på hvordan prekenformidlingen kan bli bedre.

5.2.8. Forkynnelse i kontakt med evigheten

Wisløff mener at prekenen skal ha kontakt med tiden, noe som er vel og bra. Men den prekenen som bare har kontakt med tiden, men ikke med evigheten, er fra evighetens synspunkt aldri virkelig aktuell.

Jeg synes at en preken skal være relevant for de mennesker det forkynnes for. Det burde være en selvfølge. Men hva mener vi med relevant? Wisløff har et viktig poeng når han sier at en tidsaktuell preken også må være evighetsfokusert. Det er dette det handler om, menneskenes evige skjebne. Ikke for å skremme menneskene, men for at de ser alvor og vender om.

Vender om til hva? Jo, til å følge Jesus og ha han som Herre i livet. I Johannes evangelium står det: «Og dette er det evige liv, at de kjenner deg, den eneste sanne Gud, og ham du utsendte, Jesus Kristus».²⁰¹ Det evige livet, er ikke først og fremst å gå på gater av gull, men å kjenne Gud og Jesus. Hovedspørsmålet blir om en kjenner Jesus. En kan vite litt om Jesus, men hvor mange kjenner ham personlig?

Prekenen skal som nevnt, være relevant. «Omvendelse og syndenes forlatelse» skal forkynnes for alle folkeslag og til alle tider, uavhengig av kulturforskjeller. Og det er predikantens oppgave å formidle dette på en forståelig måte.

Men prekenen må ikke bli så dagligdags og relevant at det bare blir snakk om vær og vind slik at en glemmer det viktigste, som Wisløff nevnte, nemlig den *bibelske substans*. Dette må komme klart frem i prekenen. Det er bra med ulike tilnærmingsmåter i forkynnelsen som Nordhaug er inne på, om *ovenfra preken* og *nedenfra preken*. En preken som starter nedenfra og ender ovenfra, kan være veldig bra så lenge den også inneholder bibelsk substans som kommer klart frem.

²⁰¹ Johannes 17,3

Wisløff er og inne på faren med et «hellig» språk. Her må en være på vakt. Jeg tror at både Valen-Sendstad og Nordhaug er enig i dette. En bør unngå, særlig for ikke-troende, et såkalt «Kanaans språk» Språket og måten en fremfører prekenen på, må være enkel og forståelig for den vanlige mann. En må bruke kjente begreper og ord som tilhørerne er vant med. Samtidig må en tro at Ordet i seg selv er levende og virkekraftig siden det er inspirert av Gud selv. Da vil det virke på tilhørerne ved Den Hellige Ånd. Evangeliet om frelsen i Jesus Kristus blir åpenbart ved Ånden og mennesker kommer til tro og sannhets erkjennelse

Jesus spurte disiplene sine en gang hvem de trodde Han var. Simon Peter svarte: «Du er Messias, den levende Guds sønn» og Jesus svarte: «Salig er du, Simon, Jonas' sønn! For det er ikke kjøtt og blod som har åpenbaret dette for deg, men min Far i himmelen.»²⁰² Jeg vet ikke hva Valen-Sendstad og Nordhaug mener om dette. Men jeg mener at «kjøtt og blod», det vil si predikanten, ikke kan forklare og få folk til å forstå alt bare gjennom forkynnelsen. Den Hellige Ånd må virke og Guds Ord må åpenbares slik at mennesker kan vende seg til Gud og bli frelst. Guds ord sier òg at «Ingen kan komme til Faderen uten at Den Hellige Ånd drar dem», dette må være et verk av Gud alene, predikanten er bare et redskap eller talerør som Gud bruker.

5.2.9. *Mangelfullt evangelium*

Wisløff nevner dette med aktualisert forkynnelse. Det er viktig at vi fortsatt forkynner det hele og sanne evangelium og ikke reduserer det eller tar bort det essensielle. En kan, ifølge Wisløff, forkynne om alle mulige forhold angående kristendommen og om tidens fenomener, men den hellige Gud blir i stillhet glemt. I så fall er forkynnelsen altfor aktuell, men uaktuell i et evighetsperspektiv.

Wisløff stiller noen viktige spørsmål når det gjelder et «mangelfullt evangelium»: «Hva hjelper det å forkynne nåden i Kristus, når ingen ser seg selv som en synder? Og hva hjelper det å forkynne trøst til anfedtede samvittigheter, når ingen slike finnes i forsamlingen?» Valen-Sendstad er også inne på dette og peker på at Gud er den som utvelger oss, noe som er en del av nådebudskapet. Spørsmålene som Wisløff stiller, er viktige å stille seg selv som predikant og som handler om å forkynne et helt evangelium. Nåden mister sin hensikt og er uten effekt

²⁰² Matteus 16,13-17

om det ikke finnes syndserkjennelse. Jeg tror verken Valen-Sendstad eller Wisløff ønsket å føre mennesker ut i en langvarig anfektelse, men de pekte på synden hos mennesket først, deretter talte de om Guds nåde og tilgivelse. Under en slik forkynnelse innser menneskene at de trenger en frelser.

5.2.10. Tilhørerne, hvem er de?

De fleste medlemmene i statskirken er barnedøpt. Vil dette si at alle er kristne? En skal selvsagt ikke peke ut noen direkte og si at de ikke er frelst. Gud vet hvem som er frelst, enten det er vanlige gudstjenestedeltakere eller ikke. Wisløff viser til Luther som var klar over at det både var kristne og ikke-kristne i menigheten.

Det er nok forskjellige meninger om dette i Den norske kirke. Jeg støtter meg til Wisløff og Luther på dette punktet, at det er både kristne og ikke-kristne i våre menigheter. Jesus har denne formaningen til oss:

Ikke enhver som sier til meg: Herre, Herre! skal komme inn i himlenes rike, men den som gjør min himmelske Fars vilje. Mange skal si til meg på den dagen: Herre, Herre! har vi ikke profetert i ditt navn, drevet ut onde ånder i ditt navn, og gjort mange kraftige gjerninger i ditt navn? Men da skal jeg åpent si til dem: Jeg har aldri kjent dere. Vik bort fra meg, dere som gjorde urett!²⁰³

Jeg mener at det er en ansvarsfraskrivelse om ikke forkynnere advarer mot dette. Kanskje trengs en ny omvendelse. At det er ikke-kristne i menigheten, må en se på som en positiv utfordring, her har en faktisk en mulighet og anledning til å nå dem med evangeliet. Predikanten må altså være klar over at noen tilhørere kaller seg kristne, men som ikke er det. Selv om en sier at en kjenner Jesus, er det ikke sikkert at han kjenner oss. Hva vil det så si å kjenne Jesus? Her må en trække varsomt, folk kan bli støtt om en trekker i tvil deres ståsted i forhold til Gud. En bør heller stille dette spørsmålet til hele menigheten på et generelt grunnlag. Det er ikke så heldig hvis folk ender opp i en langvarig anfektelse angående frelsen. Derfor må nådebudskapet forkynnes. Jeg kan ikke se at verken Valen-Sendstad eller Nordhaug er inne på dette temaet. Wisløff er den eneste som tar det opp. Kanskje kan det ha en sammenheng med at han hadde en pietistisk bakgrunn?

²⁰³ Matteus 7,21-23

6. KONKLUSJON

I denne oppgaven har jeg analysert bøkene til Olav Valen-Sendstad, Carl Fredrik Wisløff og Halvor Nordhaug. Alle har bidratt med nyttig lærdom om hvorfor en forkynner som en gjør. Jeg er stort sett enig med disse tre når det gjelder deres prekenforståelser. Men jeg vil legge mest vekt på det dogmatiske, altså den rette lære, men måten prekenen blir formidlet på er også viktig.

Valen-Sendstad fokuserer mye på det dogmatiske. Han mener at en god, tydelig og sunn teologi må ligge i bunnen av prekenen. Lov og evangelium må forkynnes når Ordet skal formidles. Wisløff mener òg, som Valen-Sendstad, at lov og evangelium må forkynnes og at først og fremst «Ordet alene» skal virke. Valen-Sendstad er imot alt som virker manipulerende i forkynnelsen og refererer fra Ordet om alle «skammelige snikveier», som han advarer mot. Han mener òg, slik Wisløff gjør, at «Ordet alene» er tilstrekkelig og virker ved Den Hellige Ånd under forkynnelsen.

Nordhaug mener, slik de to andre gjør, at Ordet om Kristus, hans død, oppstandelse og forsoning, må forkynnes. Men samtidig vektlegger han sterkere enn de to andre, at måten en formidler Ordet på, er viktig. Han peker på at enkelte formidlingsmåter «taler» sterkere til menigheten enn andre. Her tror jeg han har et poeng. Wisløff er òg inne på dette med formidlingen av Ordet, men i mindre grad enn Nordhaug. Samtidig har Nordhaug mindre med om det dogmatiske i forkynnelsen enn Valen-Sendstad og Wisløff. Dogmene er heller ikke uvesentlige for Nordhaug som òg er opptatt av «den rette lære». Men dette kommer likevel ikke så tydelig frem da Guds rikes sannheter og bibelkunnskap ikke er det som han vektlegger mest, med tanke på Confessio Augustanas artikkel 7, at «evangeliet blir forkynt rett». Jeg synes det er bra at Nordhaug holder avstand til Barth, med sin dialektiske teologi, som kun fokuserer på eksegeringen av preteksten, for så å forkynne den uten å tenke på hva tilhørerne forstår og oppfatter av prekenen. Både eksegeringen og forkynnelsen er svært viktig, ingenting bør utelates, overses eller nedprioriteres.

En annen ting en må ta hensyn til, er at Valen-Sendstad og Wisløff preket og virket på en annen tid enn Nordhaug. Kunnskapen om Guds Ord var større da, siden kristendom var et

eget fag i grunnskolen. Derfor hadde Valen-Sendstad og Wisløff det enklere og større mulighet til å gå dypere inn i «materien» i Guds Ord, enn Nordhaug har i dag. Den yngre generasjon har ikke de samme mulighetene og grunnlaget til å kjenne bibeltekstene slik den eldre generasjonen hadde. Derfor må kirken tenke mer missiologisk for å nå den oppvoksende slekt. Guds Ord var mer kjent og grunnfestet hos vanlige folk på Valen-Sendstad og Wisløff sin tid.

Min konklusjon er derfor at vi trenger nye prekenlære-bøker og analyser av prekener i kirken, bøker som er mer relevante i dagens postmoderne samfunn. Det behøves en annen tilnærming til den oppvoksende slekt når det gjelder undervisning og forkynnelse i kirkene. Dette må selvsagt og på ingen måte, gå ut over læren eller dogmene. Her er jeg enig med Valen-Sendstad, at lov og evangelium må forkynnes tydelig, noe både han og Wisløff hevder. Da tenker jeg særlig på dette med omvendelse og syndenes forlatelse, dette må forkynnes tydelig og klart. Alle som forkynner har en plikt til å preke på en slik måte at læren og dogmene blir ivaretatt, både i forhold til Guds ord og med hensyn til dem han forkynner for. Dette kan aldri utelates, uavhengig av kultur eller kunnskapsnivå hos menneskene.

Det Valen-Sendstad skriver om «den frie vilje», er jeg enig i, vi har en begrenset fri vilje. Slik han ser det ut fra Guds Ord, har ikke mennesket en fri vilje, noe som likevel hevdes og forkynnes i dag. Valen-Sendstad sier at viljen er bundet under loven. Denne lære står også på reformatorisk grunn som sier at dette er Guds verk alene, da det alltid er Gud som kaller på mennesket først. Denne sannheten er viktig å fremholde selv om den kanskje er vanskelig å «svelge» for mange. På grunn av arvesynden er det helt umulig for menneskene å søke Gud. Det er kanskje denne tanken som er en utfordring for mange i dag, fordi forkynnelsen har vært diffus og mangelfull på dette området. Jeg mener at mange ikke har kunnskap om det som Bibelen lærer om viljen. Det er viktig at evangeliet blir «lært rett», slik at alle som hører Ordet, ser dette budskapet klart. Og at det kun er ved Guds kall og nåde at mennesker blir istand til å følge Jesus og gjøre ham til Herre i sine liv, slik at viljen deres blir underlagt Guds vilje.

En oppgave som denne, tror jeg er viktig. Det er viktig å sette lyset på «den rette lære», at innholdet i prekenen stemmer med Guds Ord og at det blir fokusert på måten en forkynner på.

Strømningene i tiden må tas hensyn til under prekenforberedelsen, men også kunnskapen og innsikten til bibellærere både før og nå, er viktig bakgrunnsstoff.

Hadde jeg hatt lengre tid, ville jeg hatt med et større spekter i oppgaven. Likevel tror jeg at det som jeg har gått gjennom og kommet frem til under dette studiet, er viktige informasjoner og konklusjoner som er nyttige for predikanter som skal forkynne Guds ord.

7. LITTERATURLISTE

7.1. Primærlitteratur

Nordhaug, Halvor, *Så mitt hus kan bli fullt, en bok om prekenen*, Luther Forlag, Oslo 2000, 2. opplag, 2008

Valen-Sendstad, Olav, *Norske radioprekener : en årgang norske radioprekener i søkelyset*, Særtrykk av tidsskriftet "Fast grunn" (nr.5 og 6, 1949 ; nr 1 og 2, 1950)
Artiklene hadde alle tittelen: Nåtidig forkynnelse i Norge : en årgang radioprekener i søkelyset, Bergen : Lunde , 1950

Wisløff, Carl Fredrik, *Ordet fra Guds munn: aktuelle tanker om forkynnelsen*, Luther forlag A/S, 4. opplag, 1978

7.2. Sekundærlitteratur

Bøe, Sverre (redaktør), *Teologen Carl Fr. Wisløff: En antologi hundre år etter hans fødsel*, FMH-forlaget, Oslo, 2008

Høiesen, Ole Bjørn, *Olav Valen-Sendstad, 1904-1963 : Stridsmann for skrift og bekjennelse*, En annerledes biografi fra et liv i teologiens og kirkens tjeneste, E.A.C. Eikenes forlag, Stavanger 1997

McGrath, Alister E., *Christian Theology: An Introduction*, 4th Edition (Oxford: Blackwell), 2006

McGrath, Alister E. (editor), *The Christian Theology Reader*, Wiley-Blackwell, 3rd edition, 2006

Norsk Bibel Konkordant 1988 (NBK), tredje utgave

Norsk Kirkeblad nr. 14, 17. august 1951, side 256-270. Prost Henrik Aubert Seip, f. 1880, cand theol. 1904 og prost i Skien prosti 1937.

Parrat, John (editor), *A Reader in African Christian Theology*, SPCK Publishing, 1987

Skjevesland, Olav, *Ord i det blå?: stikkprøver i en årgang norske radioandakter*, Gyldendal Norsk Forlag A/S 1987

Internett:

Kirkens bekjennelse, Confessio Augustana: skrevet 01.12.2011, sitert 01.12.2011
<http://www.delk.no/bergen/ressurs/ca.htm>

Store Norske Leksikon «Halvor Nordhaug»: skrevet 01.12.2011, sitert 01.12.2011
http://snl.no/Halvor_Nordhaug

Store Norske Leksikon «Olav Valen-Sendstad»: skrevet 01.12.2011, sitert 01.12.2011
http://snl.no/Olav_Valen-Sendstad

Store Norske Leksikon «Carl Fredrik Wisløff»: skrevet 01.12.2011, sitert 01.12.2011
http://snl.no/.nbl_biografi/Carl_Fredrik_Wisl%C3%B8ff/utdypning